Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашагlкхета!

Серло

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ◆ ЕРА, 17 ЯНВАРЬ, 1985 ШУ. ◆ № 8 (7043). ◆ Мах 3 кеп.

Керда техникен прогрессивни технологии, рационализаторийн изобретателийн предложенеш юкъеяхьарца 25 миллион совгIа сома экономически эффект яккха.

Мехкдаьтта чакхдоахача, мехкдаьттахимически, газови промышленноста, машиностроенен металлообработкан, приборостроене а промстройматериалий а предприятешта реконструкци яреи уж технически кийчъяреи балхаш дIахо а де.

Промышленни продукце 200-нел кIезигагIа доаца керда тайпаш арахеца доладелга вIаштIехьдаккха. Аттестаци еча ерригача продукцена юкъе дикалга диллача лакхагIча категорех йолча продукце лоаца дакъа 34 процентага дIакхоачаде.

(Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша 1985 шера тIаийцача социалистически декхарашцара).

Сийле хийла хьалхалаттарий!

1984 шера хьайбай продукташ дукхагIа яхари кийчъяри духьа лелаьчча социалистически яхье дукхагIйолча районаша, дукхача колхозашен, совхозашен, хьайбаш леладеча фермаша а бригадаша а, хьайбай боахамерча бIаьш болча хьалхалаттараша къахьегам дикагIа вIаштIехьбаккхар, доакъара ресурсех рационально пайда эцар, доакъарий цехашка овсаре болх байтар, хIаьта иштта коллективни подряд юкъейоалаяр бахьан долаш тоъал доккхий толамаш даьхад.

Хьайбай боахам дегIабоалабеча юкъе цар лаьцача даькъо республикага йиш хилийтай 1984 шера план хьайбай продукце массе тайпа маьхала даккхара кхоачашъе. 1983 шера боарамца нийсйича йоккхагIа хиний дулх кийчдара объем 5 процент, шура — 3, фуаш — 3, тха кийчдара — 5 процент.

КПСС обкома бюро, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совет, облсовпроф, ВЛКСМ обком хьежай 1984 шера хьайбай продукташ дукхагIа яхари кийчъяри духьа районаша, колхозашен, совхозашен, бригадаша, хьайбай боахама болхлоша лелаьчча социалистически яхьа итогашка.

Социалистически яхье котъяьннаргаш лаьрхIай:

Районаш:

Хьалхара моттиги, республикански Сийлен улга тIа а йоаккхаш, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома карара кара тела ЦIе байракхи хьожаяьй:

АЧХОЙ-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА,

цо хьайбай продукташ дукхагIа йоахилга Iалашдарах, дулх, шура, фуаш, тха кийчдара план тIехкхоачашъярах, 1983 шераца нийсйича уж кийчъяра объем лакхъярах, доахани жаи дебаделга вIаштIехьдаккхарех;

шоллагIа моттиг, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома Сийлен грамота а луш, хьожаяьй;

НАДТЕРЕЧНИ РАЙОНА,

цо дулх, шура, фуаш, тха дукхагIа кийчделга вIаштIехьдаккхарах, дулхи шурей эцара объем 1983 шераца нийсйича лакхъярах;

кхоалагIа моттиг, КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома диплом а луш, хьожаяьй:

ШЕЛКОВСКОЙ РАЙОНА, УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА,

цар дулх, шура, фуаш, тха дукхагIа кийчделга вIаштIехьдаккхарах.

Боахамаш:

Социалистически яхье котъяьннаргаш а лаьрхIа, республикански Сийлен улга тIа яьхай:

Надтеречни района **«Гвардейский»** совхоз;

Назрановски района **«Назрановский»** совхоз;

Грозненски района **«Атагинский»** совхоз;

Шелковской района **«Каргалинский»** совхоз;

Наурски района **«Красное знамя»** яха колхоз;

Социалистически яхье котъяьннаргаш а лаьрхIа, республикански газеташ тIа оттадаьча республикански Сийлен улга тIа яьхай:

Шелковской района **«Шелковский»** госплемзавод;

Шалински района **«Искра»** яха совхоз;

Сунженски района **XX партсъезда** цIерагIа колхоз;

Грозненски района **«Ермоловская»** яха коа тIарча оалхазарий фабрика;

Наурски района **«Победа»** яха совхоз;

Шалински района **«Южный»** совхоз;

Ножай-Юртовски района **Гагарина** цIерагIа колхоз;

Ленински района **«Родина»** яха совхоз;

Ведeнски района **Орджоникидзе** цIерагIа колхоз.

Фермаши бригадаши:

Наурски района **Ленина** цIерагIча колхоза шурий комплекс;

Наурски района **«Красное знамя»** яхача колхоза шурий комплекс;

Шалински района **«Московский»** совхоза шурий ферма;

Шалински района **«Южный»** совхоза шурий ферма;

Ачхой-Мартановски района **«Самашкинский»** совхоза № 1 йола шурий ферма;

Ачхой-Мартановски района **«Бамутский»** совхоза шурий ферма;

Гудермесски района **«Правда»** яхача совхоза шурий ферма;

Шалински района **«Искра»** яхача совхоза шурий ферма;

Шелковской района **«Червленский»** колхоза шурий ферма;

Ножай-Юртовски района **Гагарина** цIерагIча колхоза хьайбай ферма;

Ленински района **«Родина»** яхача совхоза шурий ферма;

Сунженски района **«Восход»** яхача колхоза хьайбай ферма.

Производстве хьалхалаттараш:

республикански газеташ тIа оттадаьча Сийлен улга тIа а боахаш, яхье хьалхара моттиг хьожаяьраш, шоай доакъошка хьохкхамаш эггара дукхагIа лакхдаьраш:

Арунова С. — Шелковской района **«Красный пахарь»** яхача колхоза доярка;

Эдигов Л. — Шалински района **Куйбышева** цIерагIча совхоза скотник;

Савенко А. — Шелковской района **«Красный пахарь»** яхача колхоза деттача доахана Iул леладу скотник;

Гацаева А. — Ведeнски района **Орджоникидзе** цIерагIча колхоза телятница;

Сулейманова Н. — Шелковской района **«Путь к коммунизму»** яхача колхоза телятница;

Хамидов Э. — Наурски района **Ленина** цIерагIча колхоза вокхагIвола жа Iу;

Пискунова Л. — Шелковской района **«Путь к коммунизму»** яхача колхоза свинарка.

Социалистически яхье котъяьннарг а лаьрхIа КПСС обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета, облсовпрофа, ВЛКСМ обкома сийлен грамоташ еннай, хIаьта иштта мах боацаш туристически путевкаши салоIача цIеношка баха путевкаши еннай профессешта республикански социалистически яхьа условеш кхоачашъелга Iалашдаьча хьайбай боахамерча болхлой йоккхача группана.

Цунца цхьана, КПСС обкома бюрос, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето, облсовпрофо, ВЛКСМ обкомо белгалдаьккхад, цхьаццайолча районашка, колхозашка, совхозашка хьайбай продукци дукхагIа яхара долча кхоачамехи таронехи биззагIа пайда эцар, паччахьалкхено дулх, шура, кхыйола продукташ эцара, дикала хьохкхамаш лаккдара планаш кхоачашъяр духьа хьайбай боахамерча болхлошта юкъе шерра социалистически яхь йоаржаяра тIадерзадаь кхоачам болаш дола гIулакхаш чакхдаьха ца хилар.

Грозненски, Гудермесски, Малгобекски районий дукхача боахамашка доакъарех пайда эцача, кхоабачеи леладечеи, нийсъялийтай доал доаца факташ, социалистически яхь вIаштIехьъяккхара даькъе формализма элементаш, де доегIар даьдац къахьегамеи производственнии дисциплина чIоагIъяра, хьайбаш леладерашта культурно-бытовой хьалаш вIаштIехьдахара. Цу районашка лохъяьй хьайбай продуктивность, уж довр бахьан долаш дукха эшаьй из, кхоачашъяьяц продукци яккхареи кийчъяреи планаш.

ЦIенхаштта кхоачамбоацараш да доахан дебадара даькъе. Масала, дIадахача шера Ведeнски районе 100 Iатта лаьрхIача 62 Iасилг мара хьахиннадац, Ножай-Юровски районе — 64, хIаьта Назрановски районе — 59. Кхы дикагIа латтац гIулакхаш жа леладеча а. Боахамий дулха ресурсашта доккха зе ду дайга доахан паччахьалкхенна дIателар бахьан долаш.

Шура кIезига йоах, къаьстта а Малгобекски, Ведeнски, Гудермесски, Назрановски, цхьайолча кхыча районий боахамашка.

ДIадахача шера паччахьалкхенга шурей тхаи дохкара планаш кхоачашъелга Iалашдаьдац республика юрта боахама министерства. Шура, дулх, тха кийчдара планаш кхоачашъяьяц «Чечено-Ингушвино» яхача объединене, укказа доахан, хьакхарч, жа кIезигдалийтад, кIезига я шурей деннеи бийсаннеи юкъера лаьрхIача тIадетталу дулхи, цхьаккха тIахьожам боацаш чурча гIулакхашка дIаухийт дулха ресурсаш, во лелабу доахан дебадара болх.

Белгалдаьха уж кхоачамбоацараш дIадахара долла хIама денза дергдац партийни, советски, профсоюзни, комсомольски, боахама органаша.

Малгобекски района М. Горьке цIерагIча совхоза № 1 йолча ферма доярка Евлоева Либихана къаьстта боккха толам баьккхаб дIадахача шера. ЦIеча фух долча доахах 19 етт ба цо доал деш. Царех хIаранегара 3535 килограмм шура яьккхай Евлоевас, планагIа яккха йоагIар 2100 килограмм йолаш.

ХIанз цо хIара Iаттагара дийнахьа 5 килограмм шура йоаккх.

СУРТА ТIА: Евлоева Либихан.

И. ПЛИЕВА сурт.

Нов. А. Г. КИНДАРОВ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР КУЛЬТУРА МИНИСТРАЛЛА ХЬОЖАВАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:**

Нов. **Киндаров** Абдулла Гарсиевич Нохч-ГIалгIай АССР культура министралла хьожаве.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный, 1985 шера, 16 январь.

МИШТА IАНГАРА ДОАХ ХЬАЙБАШ

КХОАЧАМБОАЦАРАШТА — ТЕРКАМ

Селхан Грозне КПСС обкома политически дешара ЦIагIа хилар 1985 шера хьайбаш дика Iангара дахара хетаяь республикански совещани. Цига бар КПСС горкомийи райкомийи юртбоахама отделий заведующеш, колхозийи совхозийи парткомий секретараш, боахамий керттера зоотехникаши ветеринараши, РАПО специалисташ, министерствайи ведомствайи кулгалхой, специалисташ.

Хьайбай боахама 1984 шерара итогаш а 1985 шера хьайбаш Iангара дахара даькъера колхозийи совхозийи декхараш а дувцаш къамаьл дир КПСС обкома шоллагIча секретара Д. Г. Завгаева.

Цо белгалдаьккхар 1984 шера республика хьайбаш леладераша хоадам болаш дола толамаш даьха хилар. ЦIераш йоах бIаь Iатта тIехьа 90 а кхы дукхагIа а Iаьсий хьалкхедаьча боахамий.

ДIахо новкъоста Завгаева дийцар дулхи шурей дохкара планаш кхоачаш ца еш цхьайолча районашка дукха боахамаш хилар.

Цун керттера бахьан да дахкаш дола доахан дебадара ма йоаггIара йоакхо ца яр. Иштта, Грозненски районе 1981 шераца нийсдича 1984 шера дола доахан 2100 корта кIезигагIа да. Дийтта шу хьалха Малгобекски районе 2860 етт хиннабале хIанз 1500 мара бац. Цу юкъа дахкаш дола доахан дикка кIезигденнад Ножай-Юртовски, Сунженски, Урус-Мартановски районашка а. Из ла йиш йоацаш гIулакх да. Республика бIарчча хьайийцача тIакхийттад доахан.

ТIахьожамий доали доацаш выбраковка ю детташ долча доаханна. Духхьал 1984 шера 27 процент хулачарна выбраковка яьй Ачхой-Мартановски района боахамашка, Грозненски районе — 24, Надтеречни районе — 33 процент.

Иззал хьайбашта выбраковка яьяле а цу районашка хIанз а да лазараш деттаденна доахан. Из гIулакх ца нийсдалийтара юртбоахама министерство, ведомстваша, колхозийи совхозийи зооветеринарни специалисташа боагIаш бола тIахьожам лоаттабаьбац, дикача фух долча доаханца тIерадаьлларащ юхаметтаоттадара доагIар даьдац.

Къона доахан хьалкхедара гIулакх а во латт. Республике 10 боахам ба хIара бIаь Iатта тIехьа 50-нел кIезигагIа Iаьсий хьалкхедаь. Царна юкъе я «40 лет Октября», «Братский», «Кругловский», «Прогресс» яха совхозаш, Ведeнски района Ленина цIерагIа колхоз, кхыяраш. 50—60 Iаса мара дац «Новая жизнь», «Белореченский», «Гойтинский», ГI. Ахриева цIерагIча совхозаша, кхыча боахамаш хьакъоастадаьраш а. Из бахьан долаш юнъера лаьрхIача хIара шера 16 эзар Iаса кIезигагIа хьалкхеду республике. Из а ла йиш йоаца гIулакх да.

ХIана нийслу из иштта? Зооветеринарни специалисташа ма боаггIара вIаштIехьбаьккхабац искусственни осеменени яра болх. Баьча тохкамо хьахьекхад «Лермонтовский», «Кошкельдинский», «Правда», «Белореченский», «Малгобекский», «Луч», М. Горьке цIерагIча, «Надтеречный», «Минеральный», кхыча совхозашка осеменени еш йола пункташ кийчъяь ца хилар. Цудухьа дукха доахан Iаьхара а дус.

Кхетаде хала да цхьайолча районаша хIара Iаттагара хьайоаккха шура кIезигагIа хилийтар. Дийтта шу хьалха Грозненски районий боахамаша 2250 килограмм йоаккхаш хиннаяле хIанз йоаккхар 2200 мара яц. Цу юкъа Наурски районо лохъяьй из 20 килограмм, Сунженски районо — 300, Шелковской районе — 400 килограмм. ХIаьта бIарчча республика хьайийцача шура тIаккхийттай 60 килограмм. Цхьан хана 3 эзар килограммага дIакхоачар «Кавказ» яхача колхоза хьайбаш леладераш. 120 Iаьхар хулар 100 жийна тIехьара хьакъоастабер, 6 килограммал совгIа хулар хIара устагIанна тIера доккха тха. ХIанз цига хьайоаха продукташ царел аханел совгIа мара яц. Эггара тIехьаюсараштa юкъе я совхоз. 1500 килограммага дIакхоачаш мара шура яккхац «Терек», «Брагунский» совхозаша, «Шелковский» госплемзаводо. Кхы а кIезигагIа — 1000 килограммага дIакхоачаш Ведeнски района Кирова цIерагIча, Ножай-Юртовски района Калининеи Шериповеи цIерагIча, Сунженски района «Заветы Ильича» колхозаша. Шура кIезигъялийтай фермашка дикача фух дола доахан дукхагIа доллаше.

Цхьаккха бахьан доацаш дукха жа тIерадалийтад «Малгобекскийи», «Надтеречнийи» совхозашка, бIарчча хьайийцача Шелковской районе.

Ший къамаьл чакхдоалаш нов. Завгаева гулбеннарий теркам тIаззар диназа диса балхаш ма хулла сихагIа чакхдахара. Къаьстта хьалхадаьккхар ма могга доакъара кхом бар, пайда эцар.

Белгалбаьннача хьайбаш леладерашта совгIаташ делар.

С. АУШЕВ.

24 ФЕВРАЛЕ—СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ

Халкъа тешам беннараш

...

Хорхамашта хьалха республике хулача собранешка дакъа лоацараша халкъа дикагIа бола къонгаши мехкарийи Советашка харжа а увттабеш, хьакхайкаду, пятилетки тIеххьарча шера планаш кхоачаши тIеххкхоачаши е, Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарай КПСС XXVII съездай баха ма боаггIара пакъабаха шоаш кийча хилар.

Машинаш еча предприяте болхлой, инженерно-технически болхлой гIулакхерча наьха собрани хилар грозненски «Автоспецоборудование» яхача заводе. Из хьайийллар рапрофкома председатела В. Б. Ларинас.

Цул тIехьагIа къамаьл де дош нийцар № 6 йолча цеха слесара-сборщика Н. В. Шлыкова. Цо предложени елар Российски Федераце кхыча мехкашцарча гIулакхий министр В. М. Виноградов № 953 йолча Ленински хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаве аьнна.

Из предложени раьза хинна хьаллаьцар къамаьлаш даьча инженера-технолога Л. Я. Уткинас, № 3 йолча цеха токара С. В. Таценкос, литейни цеха формовщика Х. А. Аушева, № 4 йолча цеха медника Л. Д. Хамзаева, ВЛКСМ комитета секретара Л. Н. Канаткинас.

Массава раьза а волаш решени тIаэц: РСФСР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр **Владимир Михайлович Виноградов** № 953 йолча Ленински хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаве. Собране вар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь В. И. Дмитриенко.

Хоржамашта хьалхара собранеш хиннай Грозненскии Ачхой-Мартановскии районий къахьегама коллективашка. Цига дакъа лаьцараша массава раьза а волаш хьаллаьцар КПСС Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIа секретарь **Доку Гапурович Завгаев** № 955 йолча Грозненски юрта хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаве аьнна «Атагинский» совхоза болхлошеи специалисташеи яь решени.

ДIахо а увттабеш ба Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидаташ. «Чечингсельстрой» тресте хоржамашта хьалха хиннача собране № 50 йолча Ильичевски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаваьв КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь **Евгений Вахаевич Тумсоев.**

«Малгобекский» совхозе хиннача цу боахама болхлойи специалистийи собране массава раьза а волаш соцам баьб: КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретарь **Яндиева Зинаида Ахмедовна** № 98 йолча Пседахски хоржамий округе гIолла Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттае.

«Назрановский» совхоза коллективо № 109 йолча Гамурзиевски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совете харжа оттаваьв совхоза тракторист **Ужахов Иса Багаудинович.**

Сунженски района «Путь к коммунизму» яхача колхозе хоржамашта хьалха хиннача собране дакъа лаьцараша № 138 йолча Нестеровски хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа шоай кандидат яьй хьалха латтача телятницах **Вера Николаевна Липовах.**

Массава раьза а волаш № 80 йолча Старосунженски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совете харжа оттаьй Грозненски района «Юбилейный» совхоза доярка **Закият Хасановна Хожбахмадова.**

Шалински района «Зори Кавказа» яхача комсий совхоза коллективо № 166 йолча Октябрьски хоржамий округе гIолла республика паччахьалкхен Iаьдала лакхехьарча органе шоай викал ве лаьрхIар хьалха латтача трактористах **Лорсхаджи Магомедович Унаевх.**

Урус-Мартановски райпищекомбината болхлой коллективо хоржамашта хьалхарча шоай собране № 151 йолча Урус-Мартановски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаваьв ВЛКСМ Нохч-ГIалгIай обкома хьалхара секретарь **Герсолта Хасанович Эльмурзаев.**

Назрановски района ПМК-155 хоржамашта хьалхарча собране дакъа лаьцараша № 116 йолча Яндырски хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаьй штукатур-маляр **Алиева Хадишат Суламбиковна.**

Шалински Госкомсельхозтехника объединене коллективо массава раьза а хинна № 161 йолча Курчалоевски хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжа кандидат оттаьй **Найван Зумаевна Гучигова.**

«Аргунводпром» яхача объединене хиннача собране дакъа лаьцараша № 164 йолча Мескер-Юртовски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совете харжа оттаьй объединене токарь **Мария Баудиновна Осмаева.**

Академика М. Д. Миллионщикова цIерагIча Грозненски мехкадьтта института Iилманхой, преподавателий, студентий собрани хилар. Массава раьза а волаш соцам бир: № 953 йолча Ленински хоржамий округе гIолла РСФСР Лакхехьарча Совета депутаталла харжара кандидаталла РСФСР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр **Владимир Михайлович Виноградов** оттаварах йола «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни завода коллектива решени хьаллаца аьнна.

РСФСР Лакхехьарча Совете харжа лаьрхIача В. И. Виноградова кандидатура хьаллоацаш йола собранеш хилар иштта Грозненски ремонтно-механически завода, Малхбузехьарча электросетий, «Электроприбор» завода, И. Заболотне цIерагIча типографе коллективашка.

ДIахохьош да Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжара кандидаташ увттабелга. «Чечингражданпроект» институте хиннача хоржамашта хьалхарча собране № 26 йолча Маяковски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совета депутаталла харжара кандидаталла оттаве цIи яьккхай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома секретара **Вениамин Иванович Дмитриенко.**

Шалински районерча «Кавказ» яхача оалхазарий фарбика коллективо № 157 йолча Буденовски хоржамий округе гIолла республика паччахьалкхен Iаьдала эггара лакхерча органера шоай викал е оттаьй хьалха латта оалхазараш леладер **Берлант Нурдаевна Тарамова.**

Наьсарен районерча «Экажевский» совхоза къахьегамхоша № 115 йолча Экажевски хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совето депутаталла харжара кандидаталла оттаваьв Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатела заместитель **Анатолий Иванович Иванов.**

Нохч-ГIалгIай цементни заводе хиннача собране доакъашхоша № 168 йолча Чири-Юртовски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совета депутаталла харжара шоай кандидат еш цIи яьккхай производстве хьалха латтачун, Iанара яй машиниста **Сарет Таусовна Эльмурзаевай.**

Гудермесски ремонтно-строительни управлене коллективо № 86 йолча Гудермесски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совете вахийта оттаваьв НГIАССР прокурор **Александр Иванович Ростов.**

Надтеречни районерча «Знаменский» комсий совхоза болхлошеи специалисташеи № 104 йолча Знаменски хоржамий округе гIолла НГIАССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжара шоай кандидат веш цIи яьккхай НГIАССР паччахьалкхен кхерамзлен комитета председатела **Виктор Иванович Белозерова.**

Сунженски районерча «Победа» яхача колхоза къахьегамхоша № 139 йолча Орджоникидзевски хоржамий округе гIолла республика Лакхехьарча Совета депутаталла харжара кандидаталла оттаваьв НГIАССР чурча гIулакхий министр **Юрий Юрьевич Мищенко.**

Республика предприятешкен организацешкен чакхъювлача хоржамашта хьалхарча окружной совещанеи доакъашхоша берригаш раьза а болаш хьаллув къахьегама коллективаша Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла харжара увттабаь кандидаташ.

ПЯТИЛЕТКА БIУБЕННА БОАХА ГIА

Нохч-ГIалгIай АССР 1984 шера экономически социальнии дегIаахара Паччахьалкхен план кхоачашъяра итогех

Парте XXVI съездеи цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумийн решенеш кхоачаш а еш, тIагIертта чакхдаьккхад Нохч-ГIалгIай АССР къахьегамхоша 1984 шу — цхьайтталагIча пятилетка диълагIа шу, хIьта республика экономически социальнии дегIайоалаеча керда толамаш а даьхад. ДIахо дегIаенай общественни производство, лакхъяьй цун экономически эффективность, лакхбеннаб халкъа вахара хьала боарам.

ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Продукци йохкара боарамга диллача 101,3 процент кхоачашъяьй 1984 шера йола план, цу даькъе Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совето доал деча промышленносто — 104,0 процент. 1983 шераца нийсдича укх бустамех дегIабенаб промышленни производства боарам:

Электроэнерги	— 1,5 процент
Машиностроении металлообработкен	— 5,7 процент
ГIишлошъеча материалий промышленность	— 6,7 процент
Яй промышленность	— 2,6 процент
Кхачан промышленность	— 10,3 процент
Мукамольно-крупянойн комбикормовни	— 6,9 процент
Микробиологически	— 3,1 процент.

Объединенешкен предприятешкен гIолла боарамга диллача продукци йохкара план кхоачашъяри производство дегIаахара темпаши хьахьокх укх даннеша:

	1984 ш. план кхоачашъяра проц.	1984 ш. 1983 шераца нийсдича проц.
«Грознефтеоргсинтез» яха производствении объединени	100.1	97
Ленина орден лелаю «Грознефть» оала производствении объединени	103	89
Грозненски Ремонтно-механически завод	100,6	100.2
Карабулакски химически реагентий завод	100,6	102
«Севкавнефтегазпереработка» производствении объединени	106	93
«Нефтехимзапчасть» яха Грозненски завод	100,6	100,8
«Красный молот» завод	100	101
СССР 60 шу дизара цIерагIа йола «Оргтехника» оала производствении объединени	104	105
«Промавтоматика» яхача НПО Опытни завод	105	111
«Пищемаш» завод	99	100,5
ГI. Ахриева цIерагIа йола «Электроинструмент» завод	106	126
«Трансмаш» завод	100.1	104
Электромеханически завод	100.6	100,9
Гудермесски медицински инструментий завод	100.4	104
Биохимически завод	103	103
«Грозэнерго» оала районни энергетически управлени	101	101
«Терек» яха Нохч-ГIалгIай производствении мебельно-деревообрабатывающи объединени	100.2	100.1
«Союзавтоматстром» яхача ВНПО опытно-экспериментальни завод	102	107
Цементни завод	104	115
Нохч-ГIалгIай гIишлош яра управлене Грозненски аьшкабетонни конструкцей завод	101	103
«Чечингсельстрой» треста аьшкабетонни конструкцей завод	115	115
«Аргунводпром» объединени	103	109
«Чечингушводстрой» яхача гIишлош яра управлене	106	102
Аргунски аьшкабетонни изделей завод		
Хуна боахама министерство	102	104
«Автоспецоборудовани» оала Опытно-Экспериментальни завод	105	101
Назрановски трикотажни фабрика	101	89
Производствении швейни объединени	100 1	102
Грозненски кога гIирса фабрика	100 4	105
Грозненски кондитерски фабрика	106	116
«Чеченингушконсервпром» объединени	102	115
Шурий промышленноста производствении объединени	101	102
Дулха комбинат	103	105
«Чечингушвино» яха производствении объединени	99.1	118
Хлебопродукт оала Нохч-ГIалгIай производствении объединени	107	107
Грозненски Экспериментально-Механически завод	101	110
«Чечингушпромстройматериалы» оала производствении объединени	101	102
Кхачан промышленноста министерство	108	110
Моттигерча промышленноста министерство	102	107

Продукце эггара лоархIамегIа дола тайпаш хьадар:

		1984 ш. арахийца продукци	1984 ш. 1983 шераца нийсдича проц.
Электроэнерги	— млн. квт/час	2725	99.6
Газ	— млн. куб. м.	2027	89
Мехкдаьтта аппаратура	— млн. сом	8,0	74
Насосаш	— штук	771	108
Скважинаш карасрзаяра йола цементировочни агрегаташ	— штук	841	105
ТIоана гидроразрыв яра агрегаташ	— штук	130	107
Тракторни прицепаш	— эзар штук	14,5	103
Цергаш йола маккаш	— эзар штук	559	86
Трансформаторни подстанцеш	— штук	1555	100.0
Электрофотографически аппараташ	— штук	2383	102
Механизированни строительно-монтажни инструмент	— эзар штук	115	44
ГIишлош ю кирпичкаш (колхозаша ераш йоацаш)	— млн. штук	163.8	98
КIир	— эзар тонн	39.9	100.0
Гипс (алебастр)	— эзар тонн	10 9	109
Сборни аьшкабетонни конструкцеши деталаши	— эзар куб. м.	212	101
Цемент	— эзар тонн	563	115
Хьекха хьу араяккхар (колхозаша хьекхар йоацаш)	— эзар куб. м.	83.4	97
цу даькъе:			
Оатхалашта йола хьу	— эзар куб. м.	56.1	95
Херх хьекха материалаш (колхозаша херх хьеккхараш йоацаш)	— эзар куб. м.	39.3	110
Фоттан хьекха фанера	— млн. кв. м.	5,4	78
Дахчан — струженни Iоакъаш	— эзар ус. куб. м.	45,1	99,0
ТIеханахьа ювхаю трикотаж	— эзар штук	510	111
Чухьанахьа ювхаю трикотаж	— млн. штук	6,2	97

Тийга хIамаш	— млн. сом	63,0	105
Телата кога гIирс	— эзар пара	2265	105
Паччахьалкхен бийдала ресурсех дола Машдаьтта	— тонн	1042	98
Паччахьалкхен бийдала ресурсех доаккха генарий даьтта	— эзар тонн	8,5	87
Шурийна пересчет яь цIенача шурий продукци	— эзар тонн	68,2	103
Хьаьна брынза а чуйоагIаш йола нахчаш	— тонн	2109	106
Кондитерски хIамаш	— эзар тонн	6,7	101
Шекар	— эзар тонн	9,5	96
Маьхки маьхкабулочни хIамаш	— эзар тонн	76.4	101
Макаронни хIамаш	— эзар тонн	5.4	112
Консерваш (колхозаша яьраш йоацаш)	— млн. ус. бан.	156.7	103
Ний	— эзар дал	1220	102
1-ча категоре субпродукташ а юкъейолаш дола дулх (промышленносто даьккхар)	— эзар тонн	17.9	102
Марший хIамаш	— эзар тонн	6 3	105
Радиоприемникаш	— эзар штук	553	106
Металлически пхьегIаш	— тонн	93	60
Металлически маьнгеш	— эзар штук	23.7	89
Шариковни авторучкаш	— млн. штук	9,2	113
Бытовой химе товараш	— млн. сом	12,4	108
Мебель	— млн. сом	32,6	102

Боарамга диллача продукци йохкара еррига план кхоачашъяле а, кхоачашъяьяц 1984 шера насосаш, мехкдаьтта аппаратура, механизированни строительно-монтажни инструмент, сагхалашта йола хьу, херх хьекха материалаш, фоттан хьекха шпона, гIишлош ю кирпичкаш, консерваш, кондитерски хIамаш, нахчаш, металлически маьнгеш, металлически пхьегIаш хьаяра план.

1984 шера йола халкъа эша товараш хьадара план 102,1 процент кхоачашъяьй, 1983 шераца нийсдича 3 процент алсамдаьннад уж товараш арахецилга.

Культурно-бытовойи боахамен товарий даькъера розничи маьхашка хьежжа оттаяь хинна план 101 процент кхоачашъяьй, хIьта 1983 шераца нийсдича 15 процент совдаьннад уж товараш арахецилга.

Оттаяь культурно-бытовойи боахамен гIулакхашта лаьрхIа дола товараш арахецара заданеш кхоачашъяьяц: Грозненски консервни заводо, «Чечингбыттехника» объединене, мебельни фабрика, Малгобенски Гудермесски горбыткомбинаташа, кхычар.

Къахьегама овсарле лакхъяра план 101,1 процент кхоачашъяьй промышленносте, 1983 шера еш хинначунца нийсдича 04 процент дукхагIа я цхьан болхлочо хьаеш йола продукци.

Ерригa тIакхийтта промышленни продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа кхийттай. Эггара чIоагIагIа лакхъяьй къахьегама овсарле укх заводий коллективаша: «Промавтоматика» опытни НПО, «Пищемаш», Гудермесски медицински инструментий, «Союзавтоматстром» яхача ВНПО опытно-экспериментальни, «Электроремонтни», цементни, «Чечингсельстрой» треста аьшкабетонни конструкцей, «Аргунводпром» объединене.

Цунца цхьана 1983 шераца нийсдича къахьегама овсарле лохъяллийтай «Грознефтеоргсинтез», «Севкавнефтегазпереработка» яхача производствении объединенешка, Назрановски трикотажни фабрике, шекар деча заводе, Сунженски консервни заводе, шурий промышленноста объединене, кхычахьа.

Производствении низалаш дизза карадерзадаьдац «Чечингушстройматериалы» яхача производствении объединена чуйоагIача Назрановски, Малгобенски, Старопромысловски кирпичкаш еча заводаша, цементни заводо, Назрановски трикотажни фабрика.

1984 шера паччахьалкхен дикала Знак еннай «Промавтоматика» яхача НПО опытни завода, радиотехнически, «Электроприбор», «Оргтехника» оалача ПО, «Пищемаша», «Автоспецоборудование» яхача опытно-экспериментальни, художественни промыслай объединене, моттигерча промышленноста министерства цIагIарча къахьегама комбината арахецача изделейни продукцеи массехк тайпана.

Цунца цхьана дукхача предприятеша хIанз арахец эсала, дикал лоха йола продукци — Грозненски кога гIирсеи Назрановски трикотажнийи фабрикаша, швейно-производствении текстильно-галантерейнии объединенеша, шурий промышленноста объединене.

Производствении коллективашка чакхдоах топливно-энергетически материальни ресурсай кхомбара тIадерзадаь гIулакхаш.

Цу даькъе дика хIамаш карагIдийннад укх коллективашта: «Промавтоматика» НПО опытни завода, «Оргтехника» объединенена, «Красный молот» завода, кхыяраштa.

Республика предприятешка карадерзадаьд продукце керда тайпаш арахецилга: «Красный молот» заводе хьаяьй форда тIарча буровой установкашка порошока хьисапера материалаш лоаттаяран транспортировка яран йола унифицированни комплексни оборудовани, «Оргтехника» ПО «Электроприбор» заводо СССР эггара хьалха арахеца йолаьй электрофотографически аппараташта йола цилиндраш, «Союзавтоматстром» ВНПО опытно-экспериментальни заводо керамически Iоакъаша хий чулацара тIахьожам лоаттабара йола устройство.

Цунца цхьана керда техникеи прогрессивни технологии юкъейоалаяра лаькъера оттаь планаш кхоачашъяьяц хлебопродукт производствении управлене, шурий промышленноста объединене, «Чечингушплодоовощхоз» производствении объединене. 1984 шера юкъейоалаяьй республика халкъа боахама доакъошка шера — 10 миллион сом совгIа экономически эффект еина 8 эзар совгIа изобретении рационализаторски предложении.

ЮРТА БОАХАМ

Республика агропромышленни комплекса къахьегамхоша чакхъяьхай Кхачан программа заданеш кхоачашъяра тIаерзаь мероприятеш. Ерригa яьккха юрта боахама продукци (1973 шерарча вIаши нийсдеча маьхех) 373,1 миллион сома маьха, е 1983 шера яьккхачул 4 процент дукхагIа хилар.

ДукхагIча лаьтташка дIаюв кхачани доакъарийи культураш — платаш, баьцадаараш, силосан мошача доакъарийнеи лаьрхIа хьажкIаш, цкъа дIайийча дуккхача шерашка тIаювла баьцаш.

Боахамий ерригача категорешка 1984 шера хьувкъама лаьрхIа дIадийна лаьтташ еррал дар:

эзараш гектараш

	1984 ш.	1984 ш. 1983 шераца нийсдича проц.
Дерригa дIадийна лаьтта	453,9	100,8
ЯЛАТА КУЛЬТУРАШ	198,0	102
цу даькъе:		
гурахьа дув кIа	85,0	108
гурахьа був мукх	55,8	117
ялатийна лаьрхIа хьажкIаш	35,1	103
дуга	5,5	95
горох	5,4	79
ТЕХНИЧЕСКИ КУЛЬТУРАШ	22,7	82
цу даькъе:		
генараш	9,5	69
шекара свеклаш	8,8	95
КОАРТОЛАШ, ХАРБАЗАШИ ПАСТАШИ	21,1	98
цу даькъе:		
коартолаш	4,2	100
баьцадаараш	13,1	102
харбазаши пасташи — кхачанна лаьрхIа	2,4	71
ДОАКЪАРА КУЛЬТУРАШ	212,1	102
цу даькъе:		
силосан мошача доакъарийнеи лаьрхIа хьажкIаш	71,9	102
цкъа дIайийна дуккхача шерашка тIаювла баьцаш	63,9	107

Боахамий ерригача категорешкара паччахьалкхено нийца лаьттанцара йоала продукци:

эзараш тоннаш

	1984 ш. нийцар	1984 ш. Ерригa эцара план кхоачашъяр проц.	1984 ш. нийцар 1983 шераца нийсдича проц.
Ялат	109,0	105	128
Шекара свеклаш (фабрични)	193 2	102	104
Генараш	6,6	39	92
Коартолаш	12.1	121	83
Баьцадаараш	128,6	85	90
Соми комараши	72.1	86	93
Комсаш	103,6	104	155
Харбазаши пасташи	5,9	85	113

Колхозашка, совхозашка, боахамий юкъарча организацешка мел продукташ яьхай хьахьокх укх даннеша:

	1983 ш.	1984 ш.	1984 ш. 1983 шераца нийсдича проц.
Дулх — эзараш тоннаш	22,0	24.7	112
Шура — эзараш тоннаш	105.3	109.0	104
Фуаш — миллионаш	101,7	103.2	101
Тха — тоннаш	2324	2538	109

Колхозийи совхозийи фермашка юкъера лаьрхIача яьккха шура 1983 шераца нийсйича 85 килограмм дукхагIа хиннай, юкъера лаьрхIача даьккха тха 0.1 килограмм дукхагIа хиннад.

Боахамий ерригача категорешкара паччахьалкхено нийца хьайбай продукташ:

	1984 ш. эцара план	Бокъонца нийцараш	План кхоачашъяра проц.	1984 ш. 1983 шераца нийсдича проц.
Доахани коа тIара оалхазараши дийна долаш				
эзача — эзараш тон.	42,0	42.1	100.2	105
Шура — эзараш тон.	99,0	99,8	100 8	103
Фуаш — миллионаш	100.0	106,8	107	103
Тха — тоннаш	1865	1990	107	105

Лаьттан беркат алсамдаккхара тIадерзадаь гIулакхаш чакхдоах республика колхозашкеи совхозашкеи.

1985 шерарча хьувкъама ялатийна лаьрхIа гурахьа юв культураш дIайийнай 148,9 эзар гектара тIа, албь аьхай 139,4 эзар гектара тIа. 1984 шера кхашка дIайихьай 1439 эзар тонн органически удобренеш.

Продукт луш дола хьайбаш боахамий ерригача категорешка еррал дар:

1 январе — эзар корта

	1984 ш.	1985 ш.	1985 ш. 1.1. 1984 ш. 1.1. нийсдича проц.
Доахан	331,7	334.5	100.8
цу даькъе детта доахан	123.7	122,5	99,0
Хьакхарч	147,1	144.0	98
Жан гаьзарийи	773,7	728.4	94

ДIахо чIоагIъеш хьаенай юрта боахама материально-технически база. 1983 шера республика колхозашта, боахамий юкъарча предприятешта, совхозашта еннай 1229 трактор, 882 грузовой автомобиль, 210 ялаташ чуэца комбайн, 31 хьажкIаш чуэца комбайн, 258 жатка, 574 сеялка, 353 косилка.

1984 шера республика агропромышленни комплекс дегIайоалаярга дIаяхийтай 148,1 миллион сома капитальни вложенеш, е ерригача республике дIаяхийтача капитальни вложнеех 39 процент.

ТРАНСПОРТИ БУВЗАМИ

Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене гIолла мовхьаш тIадоттара план 100.1 процент кхоачашъяьй, цу даькъе мехкдаьтта продукташ чуйоттара — 100.0 процент, халкъбоахама мовхьаш дIа-юха кхахьара — 103,7 процент, пассажиро-километраш — 97.6 процент.

Отделене вIашагIа а елла дIайигийтай 10.8 эзар деза мовхьаш кхухьа поезд, царна дIадихьад 5.5 миллион тонн мовхьаш. Мовхьаш айхийтагIа тIадувттар бахьан долаш 4.3 эзар вагон мукъаяьккхай. Юкъера лаьрхIа локомотива балха овсарле лакхъяра задани кхоачашъяьй 97.3 процент, вагоно гобахара — 96,5 процент, вагона балха овсарле лакхъяра — 110,2 процент.

Юкъа пайда эцача автомобильни транспортаца мовхьаш дIа-юха кхахьара план 101.8 процент кхоачашъяьй, мовхьаша гобахара — 100 процент, пассажираш дIа-юха кхувлара — 101.3 процент, пассажиро-километрашта — 98.6 процент, легковой таксеша никъ бара — 101.2 процент.

1984 шера план продукце объема 100,1 процент кхоачашъяьй бувзама предприятеша, 1983 шераца нийсйича из дукхагIа хиннай 4.4 процент, городской телефонни станцей обоненташ дегIайоалаяра — 72,3 процент, юрташкарча телефонни станцей — 100,0 процент, радиоточкаш — 100,7 процент.

Къахьегама овсарлен план 101.2 процент кхоачашъяьй бувзама предприятей коллективаша, 1983 шераца нийсйича 3.4 процент лакхъеннай къахьегама овсарле. Тарифни доходашта шера план 102,7 процент кхоачашъяьй.

КАПИТАЛЬНИ ГIИРСАШ ХЬАЛДАР

1984 шера хьалъяь а яьха эксплуатаце дIаеннай: Анисимова цIерагIча НГНП заводера шоллагIча процессий комплекс, биохимически заводера премиксай цех, НГIАССР минводхоза ЖБИ завод, Грозненски ЖБИ заводера производствении мощносташ. Цунца цхьана, дуккха мощносташ болх бе йолаллийтара план кхоачашъяьяц.

Паччахьалкхен капитальни вложеней шера лимитех 91 процент пайда ийцаб, цу даькъе гIишлон-монтажни балхашта — 88 процент.

Республика подрядни организацеша шоай низашца подрядни балхий объем 93 процент кхоачашъяьй, цу даькъе:

	1984 ш. план кхоачашъяра проц.
Нохч-ГIалгIай гIишлошъяра управлени	104
«Грузотрубопроводстрой» трест	110
«Чечингсельстрой» трест	111
«Чечингушводстрой» яха гIишлошъяра управлени	102
НГIАССР минводхоза подрядни организацеш	101
«Чечингазстрой» трест	100,8

Кхоачашъяьяц керттера фондаш эксплуатаце дIаялара задани. ХIанз а дIадаьккхадац материальни, ахчан, къахьегама ресурсаш дуккхача объекташкен гIишлошкен гIолла дIа-юха а йийкъа лоаттаелга.

Цхьайолча гIишлон-монтажни организацеша план кхоачашъяьяц балхий объема, къахьегама овсарле лакхъяра, гIишлош хьалъярга дIадодар лохдара.

КЪАХЬЕГАМХОЙ МАТЕРИАЛЬНИИ КУЛЬТУРНИИ ВАХАРА БОАРАМ ЛАКХБАР

КПСС XXVI сеэдо нийчъяьча социальни программага хьежжа республике дIахо плана боарамагIа беш болх ба къахьегамхой вахара материальнии культурнии боарам лакхбара.

Республика халкъа боахаме къахьегаш бола болхлойи гIулакхера нахи 1983 шерарчул 1,6 эзар сага дукхагIа хиннаб, алапе фонд 2 процент лакхъеннай. Республика бIарча хьайийцача болхлойи гIулакхерча наьхеи бетта юкъера алапи 155 сом хиннад, промышленносте — 163 сом, гIишлошъеча — 203 сом, бурув деттача — 250 сом.

Бахача наьха ахчан доходаш 1983 шераца нийсйича 2 процент дукхагIа хиннай, общественни боахамгара хьатIайсагIа колхозхой доходаш лакхъеннай. Ахчан доходаши общественни фондашкара хьатIадоагIари дукхагIа хиларо Iалашдаьд хIама эцара низ бахача наьха совбалга.

Паччахьалкхени кооперативни торговле розничи товарооборота объем, общественни кхача а тIехьа, 1984 шера 815,5 миллион сом хилар, хIьта вIаши нийсдеча маьхашца лаьрхIача 1983 шерарчул 2 процент лакх а еннай. 1984 шера розничи товарооборота план паччахьалкхени кооперативни торговле предприятеша кIезиг-дукха кхоачаш ца еш йисай.

Республикерча мах беча керттерча организацеша розничи товарооборота план мишта кхоачашъяьй хьахьокх укх даннеша:

	1984 ш. розничи товарооборота боарам (млн. сом)	План кхоачашъяра проц.
Моттигера торгаш	240,6	95
цу даькъе:		
«Промтовары № 1» яха объединени	59,9	98
«Промтовары № 2» яха объединени	47,8	95
«Промтовары» яха Грозненски розничи торгови объединени	74,4	93
Грозненски Универмаг	44,9	94
Гудермесски горсмешторг	15.0	99
Общественни кхачан управлени	28,6	100,9
«Грознефть» объединене УРС	59,3	96
«Грознефтеоргсинтез» объединене ОРС	33,3	95
Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа		
Грозненски отделене ОРС	23.8	99,0
Аптекоуправлени	6.9	101
Нохч-ГIалгIай книготорг	3.5	102
Союзпечать	9,8	101
«Чечингушплодоовощхоз» объединени	18.0	102
«Орбита» яха тиха	8.5	107
ВАЗа автоспеццентр	15.2	105
Потребительски кооперации	302,7	96

Цхьаццадола кхачани промышленни товараш 1983 шерарчул дукхагIа лехнад бахача нахага: дулхи коа тIара оалхазараши — 1 процент, чкъаьрий — 2 процент, генарий даьтта — 3 процент, маргарин — 8 процент, нахча — 3 процент, кIалаши телевизораши — 10 процент.

Моттигерча промышленноста предприятеша торгови сете дIачуденнад 38.7 миллион сома маьха халкъа эша товараш, уж 0,5 миллион сома е, 1 процент кIезигагIа да 1983 шерарчул. Товараш хьателара план 94 процент кхоачашъяьй 1984 шера.

ДIахо дегIаухаш хьаенай бахача наха бытовой гIулакхаш дара сфера. Быта службо 1984 шера 26,3 миллион сома маьха гIулакхаш даьд бахача наха, вешта аьлча, — 1983 шерарчул 5 процент хIана даьдац аьнна дукхагIа.

1984 шера чуIа цIенош хьалдарга дIаяхийтай 37.4 миллион сома паччахьалкхен капитальни вложенеш. Массе меттера дIадахийтача ахчах керда хьалдаьд ерригa а лаьрхIача 227 эзар квадратни метр чуIе моттиг йола цIенош, наха шоаш шоашта даьраш а тIехьа. Паччахьалкхен капитальни вложеней чотагIа чуIа цIенош хьалдара план 97 процент кхоачашъяьй. Паччахьалкхен капитальни вложенейи коммунистически субботникашка даьккхача ахчани чотагIа хьалъяьй 3136 дешархочоа моттиг йола школьни зданеш, 600 моттиг йола берий учрежденеш.

Кхоачашъяьй юкъарча дешара школаш, деша даха ха йоацача берий учрежденеш, больницаш, поликлиникаш хьалъяра шера план.

Дийнахьарча, сайрийнарча, заочни юкъарча дешара школашка деша дагIа 268 эзар бери кхувшбоагIараши. Школашка йизза юкъера образовани яьккхай 1984 шера 21 эзар гаргача зIамигача саги йоIи.

Профессионально-технически училищаша шера кийч а баь халкъа боахаме дIахьожабаьб 12 эзар къона квалифицированни болхлойи юрта боахама механизаторски кадраши, царех 11 эзар саг промышленни предприятешка, гIишлошъеча организацешка, колхозашка, совхозашка, республика кхыча организацешка хьожаваьв. ПТУ берригача дешархоех ахане совгIа бараш (8 эзар саг) балха профессеца цхьана йизза юкъера образовани а луш йолча училищашкеи группашкеи дешаш хиннаб.

Республика кхаь лакхерчеи 12 юкъерча лаьрххIа йолчеи дешара заведенешка дешаш хиннав 27 эзар совгIа саг.

ДIахо дегIаухаш хьаенай здравоохранени. Республика больничи учрежденешка 12 эзар совгIа маьнги ба, санаторешкеи салоIача цIеношкеи — 1760 маьнги.

Массе а ведомства берий бешамашкеи яслешкеи 38 эзар бер да. Городашкеи юрташкеи бахача наха гIулакх деш массе а специальностах вола 3300 лори юкъерча медицински персоналах вола 9300 болхлои ва.

1985 шера 1 январе Нохч-ГIалгIай АССР-е баха нах 1213 эзар саг вар.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР СТАТИСТИЧЕСКИ УПРАВЛЕНИ

Хоржамашта накъадолхаш

КЪАХЬЕГАМХОЙ ХЬАШТАША МА ЯХХАРА

Районе йоагIа а йоагIаш дикагIчарех лоархIаш я Йоккхача АтагIарча Культура цIагIара агитцентр. Хоржамаш хургхиларах кепайоазон тIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ арадоаллаше а хоржамий комиссеш вIашагIйоxка, агитаторий состав юхакердаяккха, гойтара агитаци эргаяккха болабелар укхаза.

ХIанз цар агитколлектив 32 сагах латт. Агитаторий собрани яь а керда вIашагIъеллай агитцентра совет. Беррига а агитатораш вIашагIтеха инструктивни совещани яьй. Цунга чубоагIа районни Культура цIен болхлой, интеллигенце викалаш, производстве хьалхалаттараш, тIемен къахьегамен ветеранаш.

ХIама хатта ловш чувеначa харжархочоа жоп дала даим болаш хул укхаза комиссе членаш, агитатораш, наха пайдане йола беседаш яра оарцагIбаьхаб юристаш, хьехархой, лораш, кхыбола специалисташ. Цар еча беседай керттера чулоацам тIаберзабаь ба социалистически демократе, хоржамий система башхалонаши белгалонаши дIайовзийтара. ХIаьта хоржамашта хетабаь чакхбоаккхаш бола беррига болх айхха бийза ба Коталоя денна, XXVII съезда даха ма доагIара накъадахара, школьни реформа чакхъякхара тIалестача гIулакхашца.

Каст-каста чакхдоах агитцентре вIашагIкхетараш, сайренаш, диспуташ Чуйинна болх беш я Культура цIен агитбригада. Укх деношка цун доакъошхой хиннаб «Атагинский» совхоза № 1 йолча ферме, Гикало цIерагIча опытни боахаме. Царца хиннача агитатораша дийцар хургдолча хоржамех, хIаьта агитбригада членаша шоай говзал дIагойташ юрта боахама къахьегамхой самукъадаьккхар.

ХIанз агитатораш шоашта тIачIоагIъяьча микроучасткашка баха нах болча дIа а ухаш, царца хургдолча хоржамий хьакъехьа болх беш ба. Харжархошта дика бовзаш а цар безаме тIаэцаш а ба укхазара агитатораш Кубеев Супьян Мальсагович, Баширов Алавди Альвиевич, йижарий СагиповгIар Зуран Заргани. Е лаьрхIа беседаш яь ца Iеш, уж духтIабувл чаха дагалаттарашта, хьашташта, хьагучабоах духхьашха кхадж тоссаргбола къона харжархой. Цу тайпарча кагирхошца бу болх шийй хьалда лостам болаш хилийтар духьа укхаза вIашагIъеллай «Къонача харжархой клуб».

Царца тайп-тайпара мероприятеш чакхъяха дага ба укхаза. Кастлуш къоначар дакъа а лоапаш, ергья хаттарийн жопийн сайре, ер бутт чакхбалалехьа шиъ вIашагIкхетар хургда. Царца вIашагIкхета а шийй балхах, общественни декхарех лаьца къамаьл де а ловш ва Социалистически Къахьегама Турпал, Нохч-ГIалгIай Лакхехьарча Совета депутат Гайтамиров Ширвани, иштта къоагабараш болча бахка дага ба тIемен къахьегамен ветеранаш Х. Барзукаев, Б. Вагапов, Х. Ислангиреев, А. Дараев, кхыбараш.

— Тха активисташ хоржамий комиссей членехи агитаторехи лаьтта Iац, клуба болхлоша доккха новкъостал ду тхона агитационни гIуллакхаш чакхдоахача, — йоах агитцентра заведующе Атхажиев Шарпаде. — Из ала доагIа агитцентра совета членех клуба директорах Умиев Хьамзатах, инструкторах Музаев Вахах, хIаьта каст-каста тхо долча уха тIема а къахьегама а ветеранаш Мукаев Iарби Далиловичи Хайтаев Муса Якубовичи тха эггара дикагIбола хьехамчийи тIончийи ба.

Хоржамий комиссеца айхха бийза чакхбоах агитцентро шийй болх. Укх деношка комиссе членашца цхьана агитатораш харжархой спискаш юхатохкаш, кхы а дукхагIа наха юкъе хулаш, царна эшараш тохкаш ба.

Агитцентре долаш га предложенейи критически замечанейи журнал. Цу тIа наха дIаязду шоай хьашташ, шийй болх лерттIа вIаштIехьбаккхарах баркал ях агитцентро коллективана. Чуваьннача моллагIча сага укхаза паргIата вала моттиг я, шийна ха ловр дIахатта даим дежурство дIахьош гах ба, деша хоржамех лаьца а кхыдола а литература да, гонахьа дIа-юха мел хьежача гуш хоза кийчдаь стендаш, плакаташ, лозунгаш я. Цу дерригне тешаву беррига харжархоша коммунистийи парте боацарийи блока тIехьа 24 феврале, массава цхьан дагара а волаш, кхаж тоссаргхиларах.

С. ШАБИЕВ.

СЕССЕШ ЯРА ПРАКТИКА

ХIанз болх беш йолча 18-гIа хержача Грозненски городской Совето таханарча денга чакхъяьккхай социально-экономически а культурни а даькъе дегIаахара, грозненцашта кхетам балара беча балха хьакъехьа 60 совгIа дош къоастадаь йола 11 сесси. Царна юкъе я дарбан - профилактически учрежденеш хьалъяран эксплуатаце дIаяларан, нах баха фусамаш капитально тоаяран хозъяран, архитектурно-художественни оагIорахьа город тоаяран гаьнаш дукхагIа йогIаран, кхачанца Iалашъяра, наха эша товараш дукхагIа арахецара йола мероприятеш чакхъяхара, юкъерча дешарен профессиональнии школана реформа яра йола программаш. Дукха низ, хьинар эшаш кIоарген кхолламен анализ е езаш хилар уж дешаш сессе дувца оттадара кийчдеш, бакъда, кIезига-м дац цох хьахургдар а.

Цу хьанъахьа дувцаш цхьа масал доаладе лов сона. Укх тIеххьарча диъ шера хьалдаьд 600 эзар квадратни метр совгIа наькъаш, 17,4 километр догIанна лаьрхIа канализаци, 197 гектар лаьттан тIа егIай гаьнаш. Тоаяь а керда хьалъяь а яьккхай бархI сквер, Шолжа тIа гIолла тиллар керда тIий. Иштта да. цхьан дешаца ала тарлой, лаьрххIа чакхъяьккхача духхьал цхьан программах хьахиннар, хоалуш тоаденнад нахаца идейно-политически кхетам балара болх бара, къахьегамхой хьашташ, харжархой наказаш кхоачашдара тIадерзадаь гIулакхаш а. Депутаташа сессей балха юкъе дукхагIа дакъа лацара, цар хьинар айдара дукха ду горсовето. Иштта хIанзалца хиннача сессей заседанешка къамаьлаш даьд 100 совгIача депуташа, цар еннай 200 совгIа предложении замечании. Хувцаеннай депутатий позицеш а. ДIадаьннад ала мегаргда цар деча къамаьлашкара даьсса хабар, шоай производства, города гIулакхех дукхагIа дог лазаш, наьха хьашташ кхоачашдара чIоагIа хьаштдолаш хул уж хIанз, цар къамаьлашка къаьгга гуш я общественни позици.

Иштта, цхьан сессе «Красный молот» завода слесара, депутата П. Григорова даьча къамаьла лерагIа кепатехача статьяй чулоацамах дагабувлаш 300 совгIа маьхера предложени еннаяр городе бахача наха, хIаьта ше йийцарех дуккхаяраш кхоачашъе шийна дIатIа а ийцар цо. ХIаьта депутатий хьинар хьагойта из санна дола масалаш дукха а доладе йиш я. Цудухьа, цунца дувзаденна да эшшача хана горрайсоветий сессешка депутаташа шоашта хетачох дувцарал совгIа, ма могга дукхагIа депутатски запросаш цар теларгIйола гIулакх вIаштIехьдаккха тхо гIерташ хилар а.

Укх созывах уж еннай 30 гаргга, хIаьта депутатий хьинар хьагойташ бола во хьокхам, а бац из.

Шовй сессеш кийчъеча хана бахача нахага, къахьегама коллективай членашка цу балха юкъе дукхагIа дакъа лацийта гIерт горсовета болхлой. ЦхьаццаIйола белгалонаш гуш я цу хьакъехьа а. Иштта, 1982 шера май бетта денз горсовета сессей балха юкъе дакъа лаьцад къахьегама коллективай, общественни организацей 1700 совгIача викалаша, хIаьта царна эша материалаш кийчъеча дакъа лоацаш хиннав 400 специалист.

ГIулакх дIахо а эргадаьккха тоадара тIахьожаяь балха керда формаш лохаш я горсовет. Иштта, Заводскойи «Старопромысловский райсоветий балха практикана юкъедоаладаьд сессей материалаш секционни хьисапе ювцар. Цо таро лу дувцаш дола дешаш кIоаргагIа лашха, къамаьлаш ду нах дукхагIа хилийта. дош корта болаш къоастадий боагIа соцам тIаэца.

Къаьстта ала безам ба города Советаша еча выездной сессей практиках. Заводчанаша ГIайолаяь из керда форма массе а оагIорахьара даькъала ювца езаш я, хIана аьлча, сессе материалашка ювцача предприятерча болхлошца чакхйоах уж. Иштта, дIадахача шера сентябрь бетта халкъа эша товараш хьадара гIулакх тоадаран дегIадоаладаран дешаех йола сессеш хилар Октябрьски, Ленински райсоветашка. Масала, Ленински райсовета сессе ше къамаьл деш «Красный молот», «Автоспецоборудование» заводий кулгалхоша дийцар цу хьакъехьара йола горсоветеи райсоветеи решенеш кхоачашъеш шоай производственни депутатски посташа даьчох. Дувцарал совгIа хьахьенхар шоаш хьадаьча товарий выставка. Цо гIо дир тIаййца декхараш кхоачашдара къахьегама коллективаш дикагIа оарцагIъяхара. Выездной сессешка дакъа лоацаш дукхагIа хул нах, дикагIа довза йиш хул карагIдийшараш санна диза дисараш а.

Керда формаш лехарал совгIа сессеш чакхъяхарах горсовето боккха пайда эц подотчетни органий а шийй отделай а бехктокхам айбара хьакъехьа, шийй заседанешка цар отчеташкеи хоамашкеи ла а дувгIаш.

Тоалуш а эргадоалаш а латт сессей решенеш массанена дIайовзийтар. Цу гIулакха гIо деш да сесси дIайодаялалехьа а цо шийй болх чакхбоаккхача юкъа а выставкаш, стендаш, фотовитринаш, керда моделаш хьахьокхаш хилар, бахача нахага а депутаташка а газеташкеи радиои гIолла кхайкарал деш хилар. Хьалха ше тIаийца хинна решенеш кхоачашъярах, сессешта юкъерча хана баьча белхах дувцаш деча хоамаша шерра дIадовзийт наха горсовета дер а де дерхIар а.

Болх эргабаккхара дика гIо деш да депутаташта юкъе анкетировани яр, хургйолча сессей материалаш массазарча комиссей заседанешка хьалхе а ювцар.

Город дегIайоалаяра, городской боахама кулгалдара гIулакх холуш тоаде таро лу Советий балха тIа сессеш санна йолча организационноправови формах ма могга дикагIа пайда эцаш хиларо. Сессешка гIолла баха нах, къахьегама коллективаш дикагIа оарцагIъяхарах вIаштIехьдаьннад пятилетка хьалхарча диъ шера планел дукхагIа промышленни продукци арахеца. Ерригсоюзни социалистически яхье города къахьегамхой котбувларах кхозза КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС-и ВЛКСМ ЦК-аи карара каратела цIе Байракх яккха.

Бакъда, сессионни балха практика дIахо а эргайоахача хIанз а дукха да диза дисараш. Царех керттердар да сессей решенеш кхоачашъяра тIехьа тIахьожам лоаттабара гIулакх тоадар, массазарча комиссей хьинар айдар, решенеш кхоачашъярах йолча хаьлдача информацешка дукхагIа ладувгIар, депутаташа цу хьакъехьа деча хоамашта дукхагIа терко тIаозар. Райисполкомий а тхоай отделий а докладех, депутатски формированей содокладех дикагIа пайда эцар.

ХIанз РСФСР а Нохч-ГIалгIай АССР а Лакхехьарча Советашка. моттигерча Советашка депутаталла харжа кандидаташ оттабеш шерра организаторски а политически а гIулакхаш чакхдоахаш да. Из гIулакх сапна хIара сесси кийчъяра а цига тIаййца соцам кхоачашбара а тIалеста беш бола болх а къахьегамхой хьинар а ма могга айде, пятилетка заданеш ханал хьалха кхоачашъелга Iалашде деза.

В. ЧЕКУНОВ,
Грозненски горисполкома бехктокхаме секретарь.

НАХ ГУЛЛУ АГИТЦЕНТРЕ

«Малгобекнефть» НГДУ ОРС-а, маькх еча завода, тха школа партийни организацей секретараш, дуккха балха опыт йола агитатораш, ба тха агитцентре болх беш.

Агитатораш, харжархошца къамаьлаш даьд советски халкъа къахьегама Iоламех, городе хиннача дикача хувцамех, вахара советски хьисапах, дунен халкъашта юкъера машар чIоагIбарах, империалистий пропагандас лелабеча тийшача балхах. Шо-шоай участкашка баха кхаж тоссараш бовзаши царна эшар къоастадеши лелабу агитатораша кхетама болх.

Дукха къахьийгар тха агитатораша района кулгалхой харжархошца вIашагIкхетара кийчо еш. ХIара дезале къамаьл а деш, къоастадир цар хьашташ, царна къувлар, новкъадар. цар хаттараш, лоткъамаш. Уж вIашагI а теха КПСС горкоме дIаделар, царех де доагIар къоастадара.

Цудухьа дика чакхдаьлар харжархошца кулгалхой вIашагIкхетар. Городерча торговлен, быта, коммунальни организацей балхацара кхоачамбоацараш гучадаха, уж дIадахара наькъаш белгалдаха новкъостал дир цо. Раьза хинна, цхьадола дешаш къоастадеча хьинарегIа дакъа лоацаш баха наха шоаш а хила безилга кхетадеш дIа-хьа къаьстар гулбеннараш.

ЛаьрххIа йоакхо еш лелабу агитцентре къонача харжархошцара кхетама болх. Харжархой бовзача хана, ше къаьстта спискаш оттаю эггара хьалха кхеж тоссаш барий. Царна лаьрххIа йола уголок кийчъяьй агитцентре.

Шоай декхар кхетадеш, дика из вIаштIехьдоалаш ба агитцентра чубоагIа дукхагIбола агитатораш. Царна юкъе а къаьстта хьокхаме, говза из лоархIаме болх лелабеш ба тха школера М. Ахриева, Х. Торшхоева, А. Дозорча, В. Симоненко, М. Картоев, «Малгобекнефть» НГДУ ОРС-ера М. Парагульгова, дукха кхыбараш.

Агитцентре дежурство оттаяьй. Цига шо-шоай аргIагIа из дIахьош хул агитатораш. Болх беш да агитаторий истол. Укхаза моллагIа шоашта ца ховр хатта йиш я харжархой. Хоадам болаш жоп лу укхаза цар хаттараша.

Дика кийчъяь «Агитатора новкъостала» йола уголок я. Тайп-тайпара политически литература да укхаза агитаторашта новкъостала — КПСС XXVI съезда, цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумий решенеш, СССР. РСФСР. Нохч-ГIалгIай АССР Конституцеш, хоржамех йола положенеш. ДукхагIдола литература эрсий, нохчий, гIалгIай меттала да.

Иштта хоза кийчъяь я Даймехка тIем тIа советски халкъо Сийлахь-йоккха Котало яьккха 40 шу дизара хетаяь йола стенд а. Массанена гургйолаш хьалтеха я агитцентра балха план, агитаторий спискаш, дежурства график. Вай мехкарча а доазол арахьарча а кердадарашка хьажа телевизор я агитцентре.

Лоацца аьлча, наха юкъе беча политико-кхетама балха массе хаьара кхуврч хургболаш агитцентра болх дIаоттабе гIерт цун совет а беррига агитатораш а.

А. БЕРЕЗЕНКОВ,
Малгобекски № 3 йолча юкъерча школерча агитцентра заведующи.

БРИГАДНИ ПОДРЯДА — ШЕРРА НИКЪ

ДИКАЧУН ТIЕХЬЕ

Чакхдаьннад цхьайттагIча пятилетка диълагIа шу. Цу шера ворхлагIча Октябре — Советски Конституце денга кхоачашйир оаха пятилетка план. Тахан тха коллектива къахьегама календара тIа 1986 шера май бутт ба. ХIаьта къаьст-къаьста токараш Евлоева Фади, Тимурзиева Лида, укх мутIарий автор хIанз болх беш ба 1986 шера август бетта чотагIа.

Болх безаш, каралаьцача къахьегама наькъа мутIахьа волаш хилча мара дулургдолаш хIама дац из.

Тха комплексни бригада токарех - револьверщикех, сверловщинех, слесарех латт из. Электросверлилка редукторий корпусашта обработка ю оаха.

1979 шера къахьегам бригадни хьисапе вIаштIехьбаьккха доладелар тхо болх бе. Заводе цу хьисапе болх беш цхьаккха бригада яцар цу хана. Бакъда, наг-нагахьа толашагIа волча слесарий бригада кулгалхочо Муталиев Мартазкъас хьоаха-м дора тхо вIашагIкхийттача, кердача хьисапе къахьега лаьрхIа я шийй бригада аьле. Дувцилга мара кхы цох дукха хIама ховш вацар из ше а цу хана. Из хьисап производствана а наха а дикагIа пайда боалаш долгах лаьца дийцадар тхона тха бригадаца яхье яьнначa «ОЗАТЭ» яхача г. Орджоникидзерча заводерча бригада бригадира Кацоев Iалихана. Тха декхарца цу хана Кацоева дизза ши кIира даьккхар керда балха форма тхона йовзийташ, белгталарча масалашца из толашагIа йолга гойташ.

Керда форма толашагIа хилар кхетадир оаха: хIаране смежни говзалаш караерзайир, къахьегама юкъе хIаране хьош дола дакъа дукхагIа хилийтар, дисциплина товйир.

ХIанз бригадерча хIара болхлочун массехк смежни говзал я. Цу гIулакхо эггара хьалха къахьегама свеарле лакхъю. Нагахьа санна болхло моллагIча бахьанех балхаца воагIаш висача, цун станок сеца латтар, хIана аьлча, цу тIа болх бе хапар кхычарна. ХIанз из кхоачамбоацар цIенденна дIадаьннад.

Кердача хьисапе къахьега доладеннача хана цхьабараштa хетар оаха миччa бесса къахьеге а хьаэцаш дола алапи юкъара ма хургдий эрригача бригаде, аьнна, бакъда, из иштта дацар. Бригадни совето хIара балха ден итогаш йора. ХIаьта балха юкъедихьача даькъага хьежжа хулар хьаэцаш дола алапи а. Бутт чакх я баьнна, совето балха итог еча хана теркаме эцар дIабахача бетта хьан, мел къахьийгар, мел брак яьй, прогулаш яьй, общественни вахаре дакъа миштa лаьцад. Хийлане цIийвала вийзар итогаш еча хана новкъосташта хьалхашка, хийлане дош дала дийзар кхы гIалат доалийтаргдац, аьнна.

Тха бригадо доккхал деш лелаю ши шу хьалха «Коммунистически къахьегама коллектив», аьнна, шийх тилла сий дола цIи.

Дика къахьегаш ба токараш - револьверщикаш Евлоева Фади, Тимурзиева Лида, Гамботова РаIшат, сверловщицаш Евлоева Мадина, Берсанова Марем, Циздоева Рукъет, иштта кхыбараш а.

ЦхьайтталагIча пятилеткa декхараш ханал хьалха кхоачашдаьдар аьнна, сатийна Iе йиш яц тхога. Из дика кхетаду бригадерча хIаране. Хьалхашка латтараш кхы а чоалханегIа, кхы а бехктокхмегIа декхараш да.

А. МОГУШКОВА,
Назранерча ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача завода комплексни бригада бригадир.

Балтика калининградски йистошкарча шельфа ченашкара хьалхара мехкдаьтта даьккхар укх шера ноябрь бетта «Калининградморнефтегазпром» объединене буцрув деттараша. Кхо километр кIоаргара даьнна «Iьоржа дошув» дикеи бензинови фракцеш дукха йоахкаш да. ХIанз, шельфа ченашка мехкдаьтта долча гучадаьннача хана, буррувдеттараша де дезар да мехкдаьтта доаллаш йола моттигаш къоастаяр. Таран яхача мыса массехк миль мара гаьна йоацача цу стационарни платформа тIара бурув тоха лаьрхIад кхы а массехк скважинана.

СУРТА ТIА: Советски Балтика хьалхара мехкдаьгта даьккха форда тIарча буровой платформе.

Г. КАЛАЧЬЯНА сурт. ТАСС фотохроника

Доазол дехьара

1985 шера 10 шу дуз американски хьисаперча колониальни режимах Къулбехьен Вьетнам мукъаьккха.

СРВ Къулбехье хIанз боккхача лоархIаме я беррига мохк экономически социальнии дегIабоалабара. Укхаза карадерзадеш латт целинни оахаш долен лаьтташ, городашка а юрташка а социальни эргалонаш ю.

Вьетнама къулбехьене экономика дегIайоалаяра доккха новкъостал ду социалистически мехкаша а эггара хьалхарча аргIанна Советски Союзо а. Республика Къулбехьа хьалъеш йола дукха промышленнии юртбоахамеи объекташ советски новкъосталца хьалъю.

Хошиминера гаьна йоацаш Донгнай яхача хи тIа хьалъеш латт мехка къулбехьарча даькъа тIа эггара йоккхагIйола Чиан яха гидроэлектростанци — цхьана леладеча советско-вьетнамски гIулакхашка эггара лоархIамегIарча гIирсех цаI. 400 эзар киловатт низ болаш хургйола гидроузел хоадамболлаш болча лоархIаме хургья эггара сагота гIа йола энергетически проблема къоастаяра, республика цу даькъа тIара промышленни потенциал ондаяккхара.

СУРТА ТIА: Чиан яха ГЭС хьалъеча керттера советски эксперт Ю. П. Кирсанов плотина хьалйоттача метте вьетнамски гидрогIишлонхошца беседаш еш ва.

А. МИНЕЕВА сурт. ТАСС.

Варшава мукъаьккха шовзткъа шу дузаш

САЛТЕ ШИЙ ЦIЕНГАХЬА ВАХА ХА

Хана йоахало Iажагiъяь, 1945 шера январь бетта тIеххьарча шин кIирагIа араяьнна «Польска збройна» яхача халкъан Войско Польски газета экземпляр. ДIайолальча пхелагIча дийнахьа польски столица мукъа а йсаккхаш яьча Висло - Одерски операцена хетаяьча редакционни статья тIа яздаьд: «Цу тайппара дIадоладеннад... ДIадоладеннад ерригa Польшо чIсаггIа 'уйла тIаьхийтан сатувсаши хиннар».

— Бакъда, тоха са доацаш сатувсаш дар тхо цу денга, — йоах Войско Польски бригада инарала Базили Максимчука. — Аз команда еш хиннача цхьоалагIча гIашлой дивизе чхоалагIча полко 1945 шера январь юкъе кхсачаш дукха хIама ца эшаш юхаметтаоттабир 1944 шера сентябре Варшава аьтта бердагахьара дакъа — Прага мукъайсаккхаш чIоагIа бохабаь хинна бIу. Ленино яхача белорусски юртара соца цхьана тIема никъ бахьаш хьабаьхкача кагийча нахах хьакхийтар хьалхагIа дIалийцача Польша районашка тIом беш хинна партизанаш. Хала човнаш ерзайир Саска Кемпа районе Висла бердашка оаха еча наступленена гIо даьча советски 41-ча эскара 272-ча артиллерийски полко...

Уж турпала денош дагадохийташ йола дукха реликвеш гулъяьй инарала Максимчука варшавски квартире. Цига да документаш а, фотографеш а, еза лелаеши юкъюкъе опдаювлаши йола гервацика гIолларча советски вежарашкара даьхкача письмой сома пачка а.

— Цу хана польскии советскии салташта юкъе хинна отношенеш, уж боккъонца ма хиллара хьахьокхаэа кхыметтел «доттагIал» яха дош а ца тоъаш санна хеталуш, селлара айха яр, — йоах соца къамаьл деш волчо. — Хабарца а доацаш, вIаши бIубенна, вIаши тешаш хиларца белгалъяьнна цхьоагIо яр тхона юкъе. Иштта бIубечна хиларо низ дукхагIа лора тхона. Тхо тIом бе безам болаш дар. Цудухьа 15 январе тха полк прорыве яхийта аьнна приказ хьанхаьчача, кхы ха ца йоаеш дIаболабир оаха тIом...

Ветерана дувцар цхьа кIеззигача ханна юкъагIа а даькха, архивни документашкеи исторически монографешкеи гIолла 40 шу хьалхарча дицлургдоацача цу январски деной событеш дегIаахар дагадоха хьожаргда вай.

Варшавски лостамгахьа хIама йийттараш 1-ча Белорусски фронта керттерча ударни группа низаш дар: инарала Белова 61-гIа эскар, инарала Радзиевске команда еш хинна 2-гIа гвардейски танкови эскар, инарала Прехоровича 47-гIа эскар, инарала Поплавске команда еш хинна 1-гIа польски эскар.

Столица юкъарчал доацаш мукъаяккхара декхар тIадожадаьдар 47-ча эскарен Войско Польски 1-ча дивизенеи.

Оборонана кулгалдеш хиннача немецки командующега Берлинера лира приказ кхаьча хиннад: «Варшава чIоагIале а лоархIийла, юххе виса салте велцца йолча хана из бахьан долаш къовсам а лоаттаболба» аьнна.

Цхьабакъда, гитлеровски командоване даьха дог дайра. Магнушевски плацдармера а хIаьта иштта Яблонне районера а наступлени еш хинна советски бIу гадоахарг къулба-малхбоалени къулбаседа-малхбоалени оагIорахьара тIабенаб города. ХIаьта кхсана 17 январь да яхаш тховсара Войско Польски 1-ча эскара гIашлой шовзткъе ворхI батальоно 1500 артиллерийски йоккхача топашеи минометашеи, 150 танко гIо а деш, советски эскарий толам сов а боахаш, Варшаверча гитлеровций оборонана юкъметте хIама техай.

Цу хьакъехьа иштта дувц хIанз инарала Максимчука:

— Дерригa Вислах дехьа довларгара дIадоладелар. Хих баь ша юкъ-юкъерча моттигашка мел чIоагIа ба хьежар тхо хадданза, салтий а автомашинаш а кхерам боацаш дехьа а баьнна цу лостамгахьа дIахо бохалургболгах дог тийша даллалца. Ша тIа гIолла дехьадовларо йиш хилийтар столицана тIабода никъ итт километр лоацбе, хIаьта сона хетачох, цо цхьа ди хIаьта а хьалхадаьккхар столица мукъайсаккхилга.

Цул тIехьагIа Варшава къулба - малхбоалехьарча районашкахьа доладелар тхо.

Городе чудаьлча тхона бIаргадайначо юххьанца цхьан юкъа гIа бехкабалийтар тха. Цига дацар е цIенош а, е улицаш а, е нах а. Тхона бIаргадайна сурт — парх аьнна дохадаь дерригa гIирсаш, цхьацианахьа дIайовш латташ цIераш, цу доллача хIаманна тIалатташ кIури йоагIаш кхакхара хьажи.

Хала хIама дар из. Цул совгIа, цу дийнахьа Варшава йоаккхаш хинна 90 эзар болча польски салташа чIоагIа сатувсар из мукъаяккхарга, са полкаца кIезига па хинна городе баьхараш шоаш болаш.

ГIар-тата доацаш долхар тхо центргахьа, цхьабакъда, тха никъ атта бацар. Варшавахи цунах йоахкача районехи низ бола оборонительни чIоагIале яьар немцаша, кхыметтел айххийта баьча гонна юкъе хилча а духьала лоатталургйолаш. Баррикадашца, танкашта духьаларча орашца дIакхайла. минаш ехка яр улицаш. Ахаш дохадаьча цIеношка оборонительни позицеш лийцаяр тха каст-каста лира тIемаш де дийзача гитлеровцаша.

Дуккха тха бIухой а боабеш, Варшава центре кхаьчар тхо. ТIаккха цIаьхха, вIалла дага а доацаш бIарг кхийтар са йохаьча Иерусалимски Аллеешта юккъе ягIача тамашийна бIарччеи зе ца деши йисача «Полония», яхача гостиницах. Сайна уллувбаьнна лелача салташта дIалачкъа аьнна приказ а денна, се лагIаш тIа гIолла урагIа волавелар со. ИнълагIча этажа тIарча цхьан номере дIачуваьлча сайна бIаргадайначох тешанзар со. Пийшка «буржуйкана» юхxе сатийнна Iохайна лгIар цхьа йоккха саг.

— Хьо мишта нийсъеннай укхаза? Мичара я хьо? — хаьттар аз цецваьнна.

ХIаьта цо, вIалла шек а йоацачох, жоп делар сона, ше укхаза горничиелла болх бу дукха ха а я, сай болх бита дIаяха лаьрхIа а яц, аьнна. Цу ханна кхетадир аз сов гIайгIа йирах керта из вIаштIехьа ца хилар. ТIаккха уйла йир аз, лаьттанца Iошаьрьяьча городе кхы вахар хуле тамаш я-кх, аьнна.

ТIаккха, юххера а, сарале ерригa город мукъаяккха яьлар. Цул тIехьагIа, дехача гIирсашта юкъера хьаврабувла баьлар варшавянаш. Мичара ух ца ховш хьаухар уж ги йоахкаши ворднигаш тIа еттаи шоай поарталаш а йолаш, тхьайса мархIа доахкаш бераш а долаш. Шоай цIа ухар уж мецбенна, тишбенна, гIоарал дайна а болаш. Польскии советскии салташа шоашка долаш дар декъар царца.

Уж нах бар 19 январе Варшаве хиннача эггара хьалхарча парада тешаш хиннараш а.

Тхо тхоашта могача тайпара дика кийчденнадар цунна. БIу дIа-юха лела безаш йолча территорера минаш дIаяьха баьлар сапераш кхоана 19 январь да яхаш тховсара. Цу хана Войско Польски 1-ча эскара инженерни бIун начальник хиннача инарала Юрий Бордзиловске приказ делар Маршалковски улицеи Иерусалимски Аллейши вIашагIкхеттача дагIийсача зданей пенаш лелхийта аьнна, хIана аьлча миччa хана а чухарца тарлуш дар уж. Цул тIехьагIа саперашеи царна новкъостал деш хиннача маьрша бахача нахеи чухийрцача гIирсех хинна гувнаш дIадаьхар, улицаш цIенйир, цIен кIай-цIен байракхаш хьалъэхка кийчйир уж. Йоккха йоаца трибуна хьалйир, парад цу тIа а этта тIайийцар польски кулгалхоша, польскии советскии эпсарашеи инаралашеи.

Тхо, костюшковцаш, хьалха йоагIача колоннаца дар. Тхоах хIаравар тхоай хурдаь куцалахьа хила гIийртавале а (масала, аз айса чIоагIа шийла йолаше а, фурашк тиллаяр полковника белгалонаш мел йола знакаш а ехка), тхо массава а герзах дика тоавенна хиннавале а тхо гаьна дар хIанз, маьршача хана, тIема парадашка дакъа лоацаш болча гвардейцашка дIакхача.

ХIаьта а, чакхйоалаш хиннача шин дивизе салташа кхетадора исторически ха йоаккхаш шоаш болга. Тха историе чухь духхьашха, халкъа бIун парад тIаэцаш дар паргIатача Польша халкъа Iаьдал. Цу цхьан ханна оаха геттара дика кхетадора, тхоай дIахо бахьа безар мел бIаьха никъ ба — хьалхагIа Коталонга кхаччалцеи цул тIехьагIа мохк боккъонца юха меттаоттабалцеи.

ХIаьта парадера боаллаше а духьал фронте дIабодар бIу...

* * *

ТIом чакхбаьннaчул тIехьагIа шоай городе юхавенав Базили Максимчук, из юха меттаоттаеча дакъа лоацаш хиннав.

— Аз доккхал ду хIанзарча тоам болча Варшавах. — йоах цо, — ши миллион гаргга нах бахача столицах. Оаха, варшавянаша, тхоай город мукъайоаккхаш баьча тIем тIа боабаь советскии польскии салтий бицбергбоацаш памятник дегIад. ХIаьта герзага гIолларча вай вошала эггара доккхагIеи хозагIеи дола памятник — овкъаран гаргаштеи юкъера хьалъэтта Варшава ше.

Барбара ЖМИЕВСКАЯ, польски журналистка. (Интерпресс — АПН).
Варшава.

МИЛЛИОНЕХ ЦАI

Письмощца — Даймехка тIема летопись

Вай республике йовзаш я Олег Семенович Беляева — 30-ча шерашкарча комсомольца, цхьан хана Магнитогорск хьалъеча дакъа лоацаш хинначун, инженера-технолога, кулгалду партийни профсоюзни болхло хинначун цIи.

ТIом болча хана 328-ча стрелкови дивизе 1105 полка батальона командир хиннав капитан, цул тIехьагIа майор Беляев. Майра баьб тIом. Накха хьалбизза йоахк цунна тIема орденаши медалаши.

ХIанз шийца тIем тIа хинарашка письмо язду О. С. Беляева. ДоттагIаша Грозне а ухийт, шоаш тIем тIа леладаь хIамаш дувцаш дола письмош. Лохе доаладу цу тайпарча письмоех цаI. Цун автор ва хIанз Черниговщине вахаш вола Александр Федорович Клочков.

— 1944 шера март бетта 1105 стрелкови полка цхьоалагIча батальоне бувзама взвода командиралла хьожавир со, — яхаш дувц А. Ф. Клочкова. — Батальона командир вар Беляев. ДагадоагIа сона, цул хьалхагIа пхьарсах чов яьяр цунна, хIаьта а командни пункт йита дIавахаьзар. Ше волтча метте бийхкар цун пхьарс. Цун наьхка тIа лепаш ЦIеча Байракха орден яр.

Тха батальоно Стырь яхача хил дехьара плацдарм лаьцар. Цигара, полка командира приказагIа, наступлени йолае кийчлуш дар тхо 45 миллиметрови цхьа йоккха топи, минометни ротеи танкашта духьалара герз детта взводи тхоашца а йолаш.

Артподготовка йора хил сехьа латтача тха йоккхийча топаша.

Цул тIехьагIа атаке чухьийдар батальон. Цу ханна тхона тIайоагIаш латтар моастагIчун 14 танк. Дика кхеташ тIом байтар капитана Беляева. Фашистий контратака оаха пархинг яьккхар.

Из тIом беча 7 танкахи бронемашинахи баьлар немций, вожаш тIехьашка яьлар. Цул тIехьагIа немцаша хайра духьале ца еш Ковельгахьа дикка гаьна даьлар тхо. Машиннаькъал дехьа а даьнна, цхьан юрга юххе чIоагIделар тхо. Из бийсанна яккха аьнна дар приказ. ХIаьта батальона командира капитана Беляева оттаьча планагIа из оаха хьа а яьккхар. Цхьабакъда, немцаша тха батальона духьала юха а танкаш тIа а лехка, кIезиг-дукха тIехьашка довла дийзар тха машиннаькъагахьа.

Цу хана кхы а шьрагIа гучабаьлар капитана Беляева кхетам. Цо цу сахьате цхьан метте вIашагIтехар дIа-юха декъаденна хинна кхаь рота низаш. ТIом бе оарцагIъяьккхар химвзод а. ТIанкха дов доладелар фашисташта духьала. Цар танкаши бронемашини йохайир. Юха а юрт хьаяьккхар оаха. МоастагIчо еш хинна духьале дикка мелъеннаяр, цудухьа сихагIа долхар тхо Ковельгахьа. ИIаьххача ханга оборона лаьцар оаха укхаза. Турийск яхача юрта гаьна йоаццаш. Цу ханна приказ кхаьчар кIезиг-дукха малхбузенгахьа а озаш, дIахьалхашкахьа гIо аьнна. Цхьац-цхьацца яьнна батальонаш а йолаш, тхо доладенначул тIехьагIа тхона цухьала яьлар бIаьш танкаш. Цу ханна. Тырья яхача хил дехьа доалаш тхо латтача хага, тхона бомбаш чуетта йолаелар немецки авнаци.

Хигахьа тхо готде аьттув баьлар моастагIчун. Из дар 1944 шера 27 апреле. ЦIаккха а йицлургьяц, капитана Беляева кулгалдеш хиннача, тха бIухоша яь дорха духьале. Тхоай плацдармера тхо меттахьа даха маганзар фашисташта. Цигара юха, новкъостала доагIа керда низаш хьатIехьа а кхийна, летачул тIехьагIа тIехьашка кхессар оаха моастагIа.

18 июле Ковелал дехьа даьлар тхо. Батальонага приказ дера артиллерийски подразделенеша гIо а деш, шоссейни никъ хьалаца, аьнна.

Из тIема декхар а кхоачашдир оаха.

ДагадоагIа сона, цкъа тхоашта юхе Iокхийтта миномета пхо иккха а иккха, тхо шаккхе а вожаваь. Чов яь вола со госпитале вихьар, хIаьта капитан Беляев цига вийнав мотташ вар со. Меттахьа еттаелча санна хетар мина гаргаш. ТIехьагIа новкъосташкара комбат дийна а тIема кулгалдеш а ва аьнна хьахезача, дилла моттиг йоацаш чIоагIа гIадвахавар со.

Иштта чакхдалийтар вай мехкахочох шийна дагадоагIараш тIема ветерана Александр Федорович Клочкова.

Ю. ПОВАЛЯЕВ.

Республика экранаш тIа

«МАРША ВОАГIАЛВА»

Вай республикера нах чIоагIа сатувсаш ба М. Горьке цIерагIча Центральни студе арахийца «Марша воагIалва» яха кинокартина сихагIа экрана тIа даларга. Цун шии бахьан а да: цо дувц вай мехкахочох — цIихеза вовзаш волча революционерах Шерипов Асланбеках, Советски Iаьдал бахьан долаш Къулбаседа Кавказа халкъаша лоаттабаьча къовсамах.

...Марша воагIалва! — иштта оал вайнаха. Цу дешаша чулоац вахаре эггара дезагIа дола хIамаш: могаш-маьрша а кортамукъа а саг хулилга. Бакъда, кортамукъале ше-шегIа хьахулаш хIама дац, из бахьан къовсам лоаттабе беза.

Массанена кортамукъале еннача сийлахь-боккхача Октябрах дувц «Марша воагIалва» яхача фильмо.

Картина турпалашта юкъе ба вай парте а паччахьалкхен а сийдола деятелаш С. М. Киров, Г. К. Орджоникидзе, Гикало Николай, Ахриев Гапур.

Мастюгин Юрий эггара хьалха оттадеш вац героико-исторически фильм. Шии кхолламе никъ цо дIаболабир А. Мамбетовца цхьана Казахстане Советски Iаьдал оттадеш лаьтта къовсам гойташ хиннача «ЦIий а хьацар а» яхача фильмаца.

«Марша воагIалва» яхача фильма сценарий язъяр Шерипов Сульянбек ва. Шерипов Асланбека роль ловзаеш ва Петр I сурт-сибат кхолларца вайна дика вовзаш вола Золотухин Дмитрий. Бондарчук Елена, Олялин Николай, Денисов Александр, Фатюшин Александр, Дворжецкий Вацлав, Какабадзе Бадри, кхыбараш. Ба укхаза дакъа лоацаш вайнаьха актераш а. Иштта, Ахриев Гапура сурт-сибат кхоллаш ва Цицкиев Мухьмад, Бек-хан — Омаев Дагун, Телохранитель — Наурбиев Руслан, Сираждин — Дениев Альви, ИбраьхIим — Гузуев Хьасан.

Фильмана лаьрхIа музыка язъяьй Журбан Александра.

ХьатIадоагIача кIирагIа хургья цу фильма премьера.

«БЕЗАМАХ ЙОЛА ЛЕГЕНДА»

ГIомарий ара гIолла йоагIа караван. Сиха ба иккалаш лехкараш. ЧехкагIа кхача гIерт уж Бухаре цIей долча. Ший воI кхийна валарах той де кийчлуш ва вIаьхий купец Исламбек. Доккхал ду цо Иззатах.

Из хоза, майра, дика ва. Хац Иззата вахаре шийца дукха чоалхане хIамаш нийсургдолга. Цунна совгIата лургья гиба, из Iочухьежача цу чурча хи чу кизга чу санна цунна гургья Iалаьмате хоза йоI индианка? Из лаха аьнна гIоргва из. Наькъа тIа вIалла дага ца хиннар нийслургда цунна...

Дукха я дунен тIа шоайла безабеннача йоIахи зIамсагахи лаьца дувцаш йола сказанеш: Ромео а Джульета а, Фархад а Ширин а, Тристан а Изольда а, Лейла а Меджнун а. Ши-шии тайпара дувц царех хIаране безамах. Иштта, шии тайпара а хоза а ба Санияней Иззатаи юкъера безам.

«Бехамах йола легенда» — из советски а индийски а кинематографисташа цхьана оттадаь фильм. Цун режиссераш — Файзиев Латифи Умеш Мехрани. Керттера ролаш ловзаю Санни Деолей Пунам Дхиллоней.

«БЕЗАМО ХЬОАДАЬ ЛАЗАР»

«Безамо хьоадаь лазар» яха кинокартина — Радж Капура тIеххьара фильм. Цу тIа дувцар да индийски халкъо кортамукъале яьккхача хьалхарча шерашка, мехка миI-миIинге ядаш йола зIамига а йоккха а феодальни княжестваш дIайоахаш керда Iаьдал лелача ханах, шийна дага а доацаш цхьан кер чу бессача боккхача безамах.

Вайна ма харра, безамо ираз-аьттув бахьаш санна, бала а трагеди я ях.

Советски зрителa дика бовз сийлахь-воккхача индийски режиссера актера Радж Капура кхоллам. Соахка декабре 60 шу даьннад Капура. Царех 50 шу цо дIаденнад кинематографа. Шии итт шу даьлча гIоне фильмашка тайп-тайпара ролаш ловзаеш хьавоагIа из. Иштта цо дакъа лаьцад 60 фильме. Цо ше а оттадаьд 20 гаргга кинокартина.

Дика долчун а нийса долчун а идеалаш чIоагIъеш да Радж Капура фильмаш, цудухьа дукхадеза уж дунен тIарча дукхача мехкашкарча массови зрителa.

В. КОВАЛЕВА.

Атеисташ кхебу

КЕРТТЕРА ДЕКХАР

Грознерча Нохч-ГIалгIай культурно - просветительни училище кийчбу клубашкеи библиотекашкеи болх берггбола специалисташ. Царех дукхагIбараш юртара баьхка а дийша баьлча, цига болх берггболаш а ба. Из теркал а деш, училище къаьстта йоакхо ю дешархошта атеистически кхетам балара, тIехьагIа уж болх бе болабелча, царна чIоагIгIа эшаргдола хIама из хиларах тарра.

Училище я преподавателех латта атеистически кхетам балара совет. Цунна кулгалду истори Iилман атеизмн хьехаш йолча Юревич Александра Яковлевиас.

Совета членаша, кхыча преподавателаша дешархошта еш лекцеш. Цул совгIа, совето училище хьех «Знание» общества лектораш а. Цар еш вай республике баьржача динех, царна духьал лоаттабе безача къовсамах йола лекцеш.

Цунца чакхбоалаш бац атеистически кхетам балара болх. Дешархоша шоаш атеистически темах рефераташ, беседаш, листокаш кийчъю. Уж «Атеист» яхача клубе йийца а йийце, царех дикагIъярий выставка ю, уж группашка а общежите а ювц. Масала, царех я «Марксеи Энгельсеи динах яхар», «Динах лаьца дувцаш йола Ленина произведенеш», «Кхалсаги дин» яха рефераташ.

Дешархоша язъяьча рефератaшта юкъе кIоаргга чулоацам болаш, дина хьехамаш харцхилар гучадоаккхаш, вахаре хинна динах лаьца масалаш доаладеш я Баркинхоевас, Гулиевас, Евлоевас, Мовлаевас, Молочаевас язъяь «Дино дувца доацараш», «Дина культех дола советски законодательство», «Нохч-ГIалгIайченера мюрдий тоабаши цар реакционни гIулакхаши», «Iилмои динои Iаламах дувцар», яхараш.

Атеистически кхетам балара балха тIа шерра пайда эц массаза а хулаш йолча динах лаьцача книжкай выставкаех.

Укхаза хул дина духьалара устни журналаш, сайренаш, конференцеш. Иштта цига хиннай «Динах дола бакъдар», «Iилмеи дин», «Ислами кхалсаги», «Дино халкъашта юкъе моастагIал лоаттаду» яхараши кхыяраши.

Училище да «Ди — халкъа опиум», «Коммунистически мораль а дина мораль а», «Саг космосе кхаьчав» яха а кхыйола а стендаш.

Укхаза арадувл «Атеист» яха пенгазет. Цу тIа препсдавателаша а дешархоша а язду шоашта динах хетар, Iилмахоша, йоазонхоша динах аьннараш.

Дешархой хиннаб уж КПСС обкома политпросвещене ЦIагIарча атеиста кабинете, Крупскаяй цIерагIча культура Дворецерча атеиста музее, кхычахьа.

Атеистически кхетам луш беча берригача балха итог яр санна хIама хул дешара шу чакхдала гарга гIертача хана училище дIахьош дола атеиста кIира. Цу хана дешархой хIара группа хьахьокх шийна цу тIехь карагIдаьнна дикагIдар. Цох лаьце шии пенгазет арадоакх.

Нийса хургдацар училище дешабоагIа беррига нах цхьатарра уйла йолаш, динах ца тешаш ба, аьлча. Дина уйлаш яраш а хул. Уж гучабоах дешара шу доладеннача хана анкетировани а йийя. Анкета тIа хул динах теший хьо е тешац, яха а кхыдола а хаттараш. Динах тешаш бараш къаьстта кхетама болх бу.

Дешархочо Евлоева Маккас аьлар, клубе е библиотеке болх бе доладелча тхона чIоагIа эшаргда бахача наха атеистически кхетам мишта бала беза хар. Из тха балха тIа керттерчарех цхьа гIулакх хургда. Цудухьа из болх мишта бе беза хьех тхона, цун бе-бе формаш йовзийт.

Укх шера училище дешаш ва 200 совгIа саг. Царех дуккха а дукхагIбараш, дийша баьлча, юрташка болх бе гIоргба. Бахача наха атеистически кхетам балара пайдане гIулакх дулургда царга, ма боагIара царна кхетам белча. Из де гIерт училища дирекци, партийни организаци, преподавателий эррига коллектив.

Т. ГУРЖИБЕКОВ.

СПОРТ

КЕРДАЧА ЯХЬАШКА КИЙЧЛУ

Дукха ха йоаццаш городе Тольятти чакхъяьннай «Буревестник» ДСО Российски совета хьалхле яккхара кагирхошта юкъе хинна шоай лоIамеча кIалтохаргах латарах йола яхьаш. Тренера Ч. Зубайраева кийчъяь вай республикера студенчески команда яр цига дакъа лоацаш.

Цу яхьашка боккха толам баьккхар Бедаев Руслана (74 кг.). Ялхазза летача котваьлар из. Вай мехкахочоа къаьстта низкъала хилар ссахкарча чемпионаца Г. Чочашвилеца хинна къовсам. Бакъда, Руслан укхаза а толаш чакхбаьлар из.

Калугерча спортсмено мара ца эшаваьча Дикаев Асламбека шоллагIа моттиг яьккхар. Къонача атлета а цун тренера А. Дикаева а во толам бац из.

17 январе городе Харькове хургйолча «Буревестник» ДСО Центральни совета яхьашка кийчлуш ба уж спортсменаш.

— Цул тIехьагIа Бедаев Руслана дакъа лоацаргда городе Ереване хургйолча СССР чемпионате, — йоах Ч. Зубайраева. — Тренировкаш яра тхона мел эша хьалаш вIаштIехьдаьхача ЧИГУ ректората а физвоспитане факультета декана З. М. Маршанена а баркал ала безам бар са.

М. МУСИЕВ.

ШКОЛЬНИ РЕФОРМА — МАССАНЕ ЮКЪАРА ГIУЛАКХ

ЗНАНЕЙИ КЪАХЬЕГАМЕИ ШКОЛА

Карара дешара шу къаьстта шии тайпара да вай мехка. Из къоастаду «Юкъарча образованеи профессиональнии школа реформа кIийлен тIарча лостамаша». Из реформа йинза яргйоацаш хилар хьахьекхад вахаро ше. Технина хIанзарча ханарча боарамо, наьха духовни хьашташ лакхдаларо — цу дерригне дIадехар кагирхой юкъерча образованеи профессиональнии боарам лакхбар. Иштта аьннад цу хьакъехьа К. У. Черненкос: «Образованноста юкъарча культура, профессиональни квалификаце, граждански хьинаре лакхагIча лагIа тIа дала деза хIара керда ноахал. Иштта да ала йиш йолаш да социальни прогресса закон».

Вахаро дIадех профтехобразоване система а хадданза эргайоахаш тоаяр. СССР-е хьаьй из 40 шу хьалха, духь-духьача профессеех бола болхлой кийчбеш йола хьалхара училищаш хьайийллача хана. Дуккхача шерий практика хьахьекхад, из квалифицированни болхлой кадраш кийчъяра бола эггара дикагIа бола никъ хилар.

Шераш дIамеух дукхагIа хулар профессионально-технически училищаш, шерлора кагирхошта цар телача профессей го, эргаювлаш тоалора дешара программаш. ХIанз укх сахьате йолаш я 7,5 эзар совгIа ПТУ, цига дешаш ба 3,8 миллион совгIа саг кагий нахи мехкарийн.

Профтехучилищашка деша ух кIезигагIа яле а юкъерча школа 8 класс яьккха (кердача реформагIа цигга дIайийбергба нийслагIа класс лькккхараш), цига баха безам бола беррига кагий нах. ХIанз ПТУ кийчбу промышленноста а юрта боахама а 1500 совгIача духь-духьарча профессеех бола болхлой. Иштта я лоацца дийцача профтехобразоване хIанзара система. Мишта хургья кердача реформах йола цун перестройка, хIаьта мишта кхоачашъю из?

Реформа де дезар да юкъарча образоване а профессиональни а школа болх дикалга диллача кердача лагIа тIа баккхар, дешаш бараша Iилмай кIийленаш кIоаргга Iомаелга Iалашдар. Из чакхъяьккхача йиш хургья дешар къахьегамца дувзара кIийлен тIа дешархошта уж къахьегам безаш хурглолаш кхетам лулген профессиональни ориентаци елген овлангара тоале, профессионально - технически училищашка квалифицированни болхлой кадраш кийчъе, из дерригa дича массанена яланза яргйоацаш йолча юкъерча образованена тIакхетаргда кагирхошта массанена а профессиональни образовани лулга.

ХIанз баь чакхбаьинаб болх беш йолча дешара заведенешта реорганизаци яра тIаберзабаь бола боккха болх. 1 сентябре дешархой дIанйцаб юкъерча ПТУ. **Из да вай ерригa профессионально - технически училищаш цхьан тайпара а хургья, хIаьта цар дешар баракашта болхлой специальностаца цхьана юкъарча образоване школаша телар санна йола йнзза юкъера образовани а тергья яхилга.** Дукхагlа йола училищаш дуккха профилаш йолаш хургья, царна чу дешаш йоаккха ха, дукхагIча даькъе, кхо шу хургья (йнзза йоагIора юкъера школа лькхкара дешаргда). Цул совгIа, кердача реформа лерхIаш да производственно-технически училищашка алхха профессеш Iомаеш йола филиалаш а лоацадача ханна йола сайранара-сменни отделенеш а хьаелла. Цу тайппара, училищашка деша аха йиш я образоване боарам тайп-тайпара болча кагийча паьхеи мехкарийн.

ВорхI эзари ах эзари йолча ерригача реорганизаци яьча а керда хьаяьча а дешара заведенеша де дезар да квалифицированни болхлой кадраш кийчъяра гIулакх махулла дизза Iилма-технически прогрессо дIадехарашка хьежа леладер.

Дика дегIаух ПТУ сеть ше а. Иштта, духхьала хьатIайоагIача пятилетке (1986—1990 шш.) лаьрхIа да 800 гаргга профтехучилищай йоккха комплекс хьалъе.

Реформага хьежжа башха совгIа эшашагIа боацаш шозза совбоахаргба профтехучилищашка дIанйбу нах, лаьрхIа да, ард вай, компьютерех, роботех, микропроцессорни средствaех пайда ийбеш йола автоматизированни производстваш вIашагIъеххарая царна эксплуатаци яраи эша НТР хьаеш йолча кердача профессеех бола болхлой кийчбелга чIоагIа шерде.

Кердача реформа дIадех ПТУ гуманитарни, естественни Iилмаш а, хIаьта, вокх оагIора, технически, агрономически, кхыдола специальни дисциплинаш а кIоаргагIа Iомаделга. ХIанзе а яьй дешара программашта е езаш йола коррективаш.

Дуккха гIулакхаш ду, дIахо дерг а да училищаш кердача дешара оборудованеца, хиланза яргйоацача техникаца Iалашъяра. Кердача реформах хIара юкъерча профессионально - технически училище хургья оалаш долча тайпара шии базови предприяти е организаци, вешта аьлча цу тайпара шефаши гIончаши. Цу предприятеша йовзийт дешархошта производство, царна болх бе моттигаш тел шоай цехашка, цу тайппара новкъостал ду предприятерча хьалага, къахьегама коллективашкарча атмосферерга хьалхxe а бовла. Цу тайпара бола бувзам хIанз а болаш ба школанен производстванен юкъе, амма дIахо йодача хана эргабувлаш лоалургба из, шерлургба.

Профтехобразоване дешара заведенеш дегIаахара кердача дикагIча лагIа тIа яьнна хилара дола доккха тешал да тIа-тIа дегIаухаш латта цар композиторий, писателий, художникий творчески союзашцара бувзам, СССР Iилма Академе институташца цар цхьана леладу гIулакхаш. Цунах лерхI оаха дешархой юкъарча образоване а профессиональни кийчон а боарам чIоагIа лакхбе, къона болхлой хила безараштa кхетам балара гIулакх тоадергдола а хIама.

Амма профессионально-технически школа реформа толаме кхоачашхургхилара гаранти луш йола тха эггара кертера резерв я СССР профтехобразоване системе дешара заведенешка болх беш йола 350 эзар сагах латта квалифицированни инженерий, педагогий, воспитателий коллектив. Царгара кердадараш дIадехарца цхьана лакхъеннай цар ю йоахко а. Иштта, реформа лаьрхIа да хьехархойн халкъа образоване кхыча балхахойн алапеш деш-деш юкъера лаьрхIача 30—35 процент лакхде, белгалдаь да моральни стимулировани яра де деза гIулакхаш а.

Владимир КОНКИН,
СССР профессионально-технически образоване Пачхьалкхен комитета председатела хьалхара заместитель.

ТЕЛЕВИДЕНИ

17 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «ЗIамига енот». Мультфильм.
8.45 — «Сийнача сигалара оалхазараш». Телевизионни документальни фильм.
9.15 — «БIаргашта гушдар — теша халадар».
10.15 — «Из дувца йиш йолаш дацар». Телевизионни художественни фильм. 6-гIа сери.
11.30 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Вай ханархо». Документальни фильмаш: «Аьшнапхьар», «Ильченко Александра кемаш», «Разбег».
15.40 — ДIалонх дунен халкъашта юкъерча конкурсий лауреата Л. Амбарцумяна (чIондарг).
16.05 — «Кердадараш».
16.10 — «Шахматни школа». «Говзала урокаш».
16.40 — «...Ялхайтта шу даьннен боккхагIеи».
17.25 — Эрсий халкъа инструментий Академически оркестра концерт.
17.50 — «Варшавски ди». Киноочерк.
18.15 — Миллионий Ленински университет. «Сага духовни дуне».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «ХIара гурта тIа — малх».
19.20 — 1905—1907 шш. Россе хиннача революце 80 шу дизарга. «Нана» яха художественни фильм (1955 ш.).
21.00 — «Ха».
21.35 — «Камера дуненга хьежа».
22.35 — «Тахан дунен тIа».
22.50 — Илли оал 3. Сосницкас. Польшера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Мишта хургда шо?». Документальни фильм.
8.35, 9.35 — А. Твардовский. «Гаьнена дехьа — гаьне». 10-гIа класс.
9.05, 12.35 — Испански мотт.
10.05 — ПТУ дешархошта. Н. А. Некрасова лирика.
10.35, 11.40 — Зоологи, 7-гIа класс.
11.00 — «Дезали школеи». Телевизионни журнал.
11.30 — «Металлаши сплаваши... парех даь». Iилма-довзийтара фильм.
12.05 — «Природоведене» почта передача.
13.05 — С. Я. Маршак. Вахарен кхолламен оагIонаш.
13.55 — «Незнакомый наследник». Субтитраш дола художественни фильм.
15.20 — «Кердадараш».
17.05 — «Методически совет». Документальни фильм.
17.25 — «Шоана, дай-ноаной» (нохчий меттала).
17.55 — «Мелиораци хьуькъама гIулакх деш я». Iилма-довзийтара фильм.
18.15 — Октябрьски пленума (1984 шера) соцамаш — вахаре! «Хий тохача гектара — лакха къахьегам» (гIалгIай меттала).
18.45 — Советашка долча хоржамашта накъадоIхаш.
19.00 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
19.20 — Шун письмошта жоп лу оаха. Чечингпотребсоюза председатела Х. М. Гуржиханова выступлени.
19.40 — Вахара хьисап — советски. «Вешийна тIехьа фронте яхар йиша».
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.20 — «Музыкальни киоск».
20.50 — «Обь — СибарегIара хий». Документальни фильм.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Шун боньонаш». Телевизионни художественни фильм».
23.10 — «Кердадараш».

18 ЯНВАРЬ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — Социалистически Къахьегама Турпалаца, Ленински преме лауреатаца, СССР АН вице-президентаца академикаца Ю. А. Овчинниковца школьникаш вIашагIнхетар.
9.15 — Мордовски АССР «Умарина» яхача Паччахьалкхен халхарен иллен ансамбла концерт.
9.55 — «Нана». Художественни фильм.
11.35 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Пятилетка — хIаране гIулакх». Документальни фильмаш. «Подмосковьера гIишлонхой», «Ивановна».
15.30 — «Эрсий метта къамаьл».
16.00 — «Хьун къуха тIа». Хореографически композици.
16.20 — «Кердадараш».
16.25 — «Фаьлг болча хьоашалла», «Альманзора гIозараш».
17.45 — Лыжни спортах йола дунен чемпионат. 30 км. МаIа нах. Австрера передача.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Шахматех йола дунен чемпионат. Информационни выпуск.
19.05 — «Содружество». Телевизионни журнал.
19.35 — «Михаил Исановскерцара вIашагIнхетараш». Документальни фильм.
19.55 — «Иллеца вахар чу гIолла». Къонача исполнителий IV Ерригсоюзни телевизионни конкурс. Финал.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Иллеца вахар чу гIолла» яхача къонача исполнителий IV Ерригсоюзни телевизионни конкурса дIахододар.
22.50 — «Тахан дунен тIа».
23.05 — Дерригача дунен яйгача атлетика ловзараш. Францера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйранара гимнастика.
8.15 — «Керда поликлиникаши нах баха райони» яха Iилма - довзийтара фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гIа класс. «Цу деной сийле йовргьяц» (Граждански тIема турпалех).
9.05, 13.40 — Английски мотт. Хьеха 1-гIа шу.
10.05 — «Трубопроводашмара йикъача ноачала болам». Iилма - довзийтара фильм.
10.35, 11.40 — В. Г. Короленко. «Толашкара бераш». 5-гIа класс.
11.05 — «Природоведене» почта передача.
12.10 — Истори. 6-гIа класс.
12.40 — Географи. 7-гIа класс.
13.10 — СССР монументальни искусство.
14.10 — «Закон хой-теш хьона?». «Криминалисташа болх мишта бу».
14.55 — К. Симонов. Стихаш. Дневник. Дагалоацамаш.
15.40 — «Кердадараш».
16.35 — «ГIийтта а ца Iеш». Телевизионни фильм.
17.05 — «Кортамукъален вошали бахьан». Сийлахь - йоккхача Ноталон 40 шу дизарга (нохчий меттала).
17.20 — Документальни фильм.
17.40 — Хьайбаш леладар — ударни фронт. «Январь — Iа данкхара бухь».
17.55 — Киножурнал.
18.05 — «Нохч-ГIалгIайчен ди».
18.25 — «Баьъдар харцдолчоа духьала».
19.10 — «Халкъа тIахьожама экран».
19.40 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». «Деметр яха ча». Мультфильм (ЧССР).
19.55 — В. А. Гранаткина хетаьл дунен халкъашта юкъера къонахчар футболах йола турнир. СССР сборни-1 — СССР сборни-2. 2-гIа тайм.
20.35 — Велоспортах йола СССР чемпионат.
21.00 — «Ха».
21.35 — 1905 — 1907 шш. Россе хиннача революце 80 шу дизарга. «Джон Графтонага хьежа». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
23.45 — «Кердадараш».

РАДИО

17 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гIалгIай меттала).
8.40 — «Iилман - технически прогресс — экономика дегIайоалаяра лоархIаме фактор». Беседа (эрсий меттала).
11.15 — Миллионий ленински университет. «Советаш боккъонца дола халкъа Iаьдал да». Беседа (нохчий меттала).
11.30 — «Микрофонаца Грозне гIолла» (эрсий меттала).
11.45 — «Юбилейный» совхоза хьалхалаттача доярхана Хомбахмадова Закията хетадаь дола музыкальни радиооткрытка (гIалгIай меттала).
15.15 — Концерт (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «Патриот» (нохчий меттала).
17.31 — «Производства хьалхалаттараштa». Концерт (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — «Юрт: гIулакхаши проблемаши» (гIалгIай меттала).
18.40 — «Халкъа контроль болх беш я» (нохчий меттала).

18 ЯНВАРЬ

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Художественни самодеятельноста дакъалацархой концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Iилма — производствана» (эрсий меттала).
11.30 — «Октябра Даьхечал хозагIа мохк бац» (гIалгIай меттала).
11.45 — «Заночи саги» яха радиожурнал (эрсий меттала).
15.15 — «Поэзе минуташ» (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагIий оазаш» (эрсий меттала).

Хоттам

Тахан республике гIоллеи Грознеи морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулбаседа-малхбоалехьара секунде 2—7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 3 — 8, Грозне 5 — 7 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш юкъ-юкъе лоа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана 11 — 16, дийнахьа 2 — 7 градус шелал йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка.

СФ05013. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 287.